
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

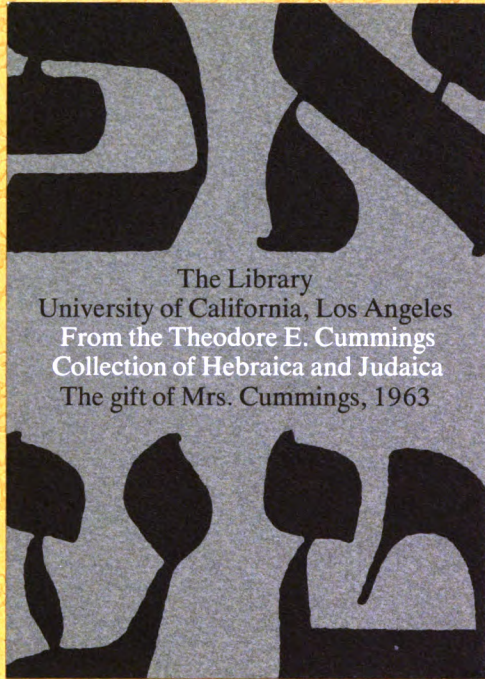
<https://books.google.com>

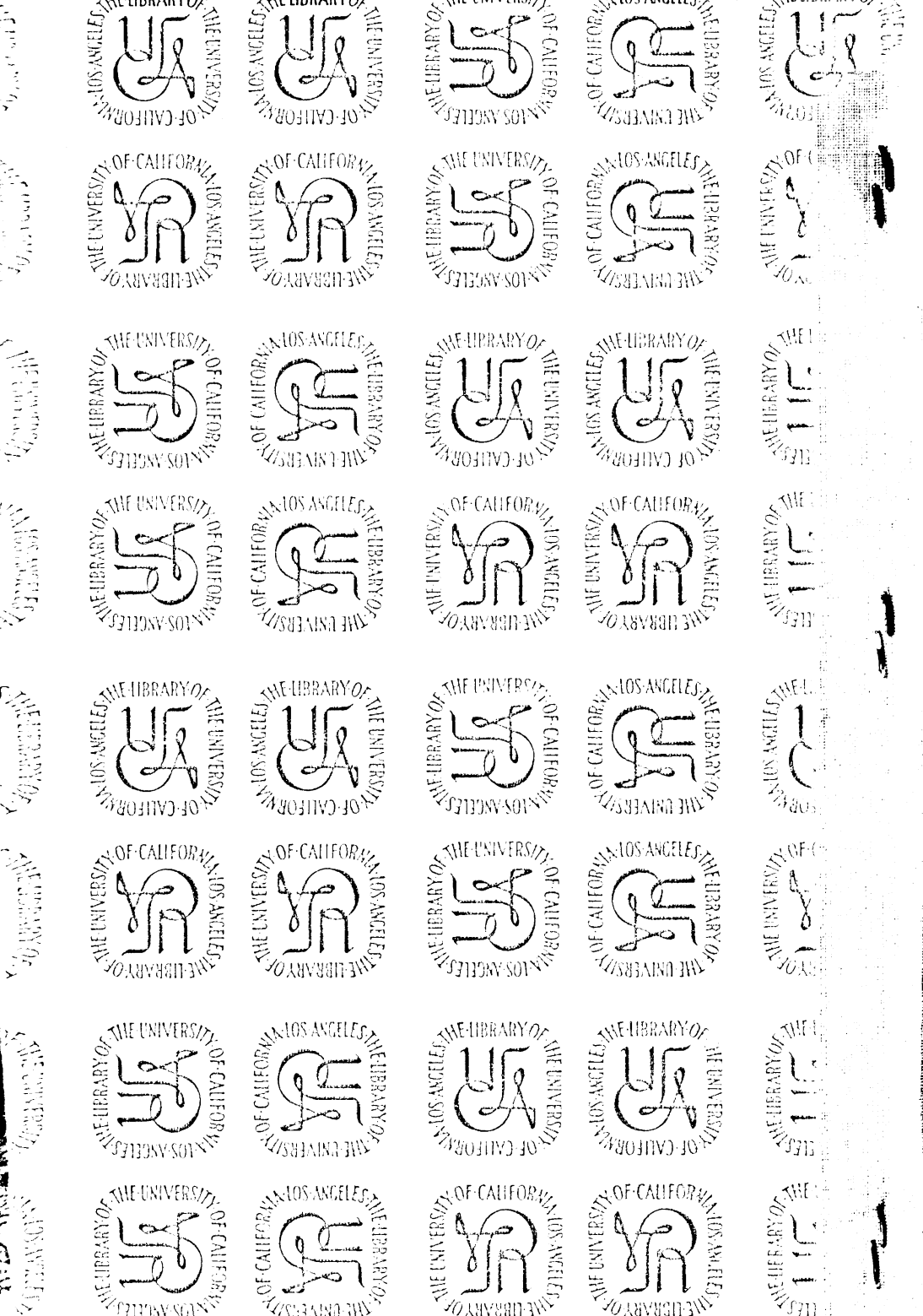
UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

A 000 081 138 0

The Library
University of California, Los Angeles
From the Theodore E. Cummings
Collection of Hebraica and Judaica
The gift of Mrs. Cummings, 1963

זה ספר

תולדות אדם

ביום ברא אלהים אדם

בדמות אלהים עשה אתו

(בראשית קאפיטל ה', פסוק א')

נפת לי הרוי

(ה ש ח ר ש נה ש שית)

וויעה תרל"ה

ברפום של שסימצער עם האלצווארטה יוניאר.

Die
Abstammung
und
Entwicklung des Menschen.

VORSTUDIEN

zur biblischen Schöpfungsgeschichte

VON

Naphtali Lewy.

(Haschachar VI. Jahrg.)

WIEN.

Druck von Spitzer & Helzwarth jun. Schottenring 26.

1874.

מאמר הפריאה.

כתוב אחד אומר וכבא משה אל אהל מועד לדבר
אתו וכתוב אחד אומר ולא יכול משה לבא אל אוהל
מועד הכריע: כי שכן עליו הענן. אמור מעתה
כל זמן שהיה הענן שם לא היה משה נכנס שם,
נסתלק הענן היה נכנס ומדבר עמו. (ספדל, מדות
לסין פסקא ס') (תורת כהנים פ' ויקרא רע"י סוף פקודי).

כל איש חוקר ודורש בחכמה, המבקש להעמיד דבריו ועניניה, אשר הוא
עוסק בהם על אמתתם, גחן מצד התבוננותו, ומצד מבע החקירה ופנת העיון,
כי לפתח ההצלחה הסכנה רובצת, מרם יעלה הדורש על הררי האמת, יסול
בשחת בלי, בור כרה השקר ויחפרהו; ובכל משפט אמת יריב ריב הספק
לחמות, ואחרי רבים לקעות. לכן מני אז אשר שמו חכמי-לב את לבם לדרוש
בחכמה התלויה בנכות ודקות עיון השכל, והגיעו למעלה אחת שבמעלות
אשר עלו בהן בקלם השתכלותם, ראו את ההסדר הודאי אשר נכון בעד
מועדי רגל והשכר הרחוק והספקי לעשותות שאנו, לכן הכריזו בחיל בשוקד
חייחם: מנעו את בניכם מן החקירה העיונית ואל תעלו במעלות בעוד לא
נמלא ראשכם טל השיבה, מרם תמלאו ידכם לכהן במקדש החקירה.

אמתת דבר זה ימצא המבקש בספרי קדמוניו, רבותינו ואבותינו,
פשוטים וערוכים במקצעות. תורתם ומי אשר שאר רוח לו, יחזה עוצם הלמוד
הזה, מתגוצץ מבין חרכי מאמר קדמון מקורי הבא לנו להורות, שאפילו
בחירי יה אשר עדות שם בהם, ונזירים לחכמה נולדו, גם הם כבואם אל
היכל החקירה והעיון אשר שם כבוד יי' יראה התגנסו רגליהם באבני-נגף, וענן
הספק החשיך את אור השנתם עד אשר חזו מחזות שוא ומדוחים באורח חקירתם
התועה בערפלי ישימון לא דרך; לא האמינו אז בעצמם כי יעמדו על רגל
אחת כטבראשונה להקדיש ולהעריץ, ולשרת בעצם תמם את אשר קדוש
היה בעיניהם מרם באו והתאכבו בעב ענן התמיהות, השמא, השאלה והספק,
אלה בחירי החכמה נזירים מבטן ומלידה אשר נקראו לכהן במקדש החכמה,
הכירו אחרי עברם על גליי-ים ההתחכמות וההתבוננות כי בעמק שלח רגל
הדורש, ותנן רובץ בתוך יאריו, ילמוש עיניו לו, יסער פיו כקבר פתוח לכלעו,
וכן הוא רשת סרושה על דרך ההכרה והיריעה בכל סנות החכמות, הספקות
המביאים את הדורש והחוקר לירי הסדר לשעתו, קרא רבי יוסי הגלילי
בשם: מלאכים לחבל, ואת משפט הסותר והמתנגד בדרכי הגיון והעיון
הוא: הענן, לכן דרש בספרא ספקא ח' חרי הוא אומר ולא יכלו הכהנים
לעמוד לשרת מטני הענן כי מלא כבוד רק את בית יי' מלמד שנתנה רשות

תולדות אדם

4

למלאכים לחבל וכך הפסוק אומר ושכותי כפי עליך ער עברי מלמד שנתנה רשות למלאכים לחבל.

רעיון זה מתנוסס בספרי חכמינו, אשר דאגו על קיום וחזוק דת קדשנו, וכל איש אשר בא כנכבי ספרותנו, ושם על פני ליטראמור העברית ידע וישכיל על עמק רעיון סאמר הנזכר ויבין כי לא יפלא בעינינו להביט בעין חודרת על מרחבי-הרעת ההולכות לרגל מלאכתנו.

ונאמר בדעה מיושבת ורעיון היותר זך וצלול: כמו שאנו מוצאים למוב שניעת החקירה הדרושה החפוש והעיון מכלל המין המחפשים והמתהללים במתת שכלם, לכוא על ידם אל קצה אחת מקצות חכמה אשר אפילו קצתם נעלמה מהם, לא ידעו איסוא מקום בינה, והחכמה מאין תמצא להם, כן אנו מוצאים ליתר טוב ומועיל לאלה היחידים השרידים אשר חננם אל דעות בינה והשכל במדה גדושה, ואשר פנו את לבם מכל מרדות היום, ושמו עיניהם בחכמה ובתכונה בכל מלאכת מחשבת, מלאו את כריסם בכל ספרי תורה וחכמה, אשר חברו להם יחדיו מדור דור; לאלה אשר לבם חזק משמיר, וכסלע נמוע בלב ימים אמונתו ודתו כבאזיקים רתקו, אין כל סער מתחולל, יחול על ראשו, ואין כל ענן ערפל חשך ומאפל-יה יקדירו את שמש-הכרתו, והרה-השגתו כעין החשמל יקיס לו חלדו מצהרים; לאלה אשר יצאו מאפלה לאורה, ראו את הקשת בענן, ודרך לחזיון קולות שמעה אזנם; והנם עתה רחוקים ממקום סחדתם ומוראם, עומדים על הר יי ומטה אלהים בידם, לאלה יחידים ושרידים בעם יי, יאתה וראויה הדרושה החקירה ההגיון העיון והפליסופיה בכל מקצעות התורה והחכמה.

והנה אנחנו יודעים את לב הקורא, ונפש הדורש מעל ספר חדש אשר מחברו עוד בין החיים ימנה, כי יחסרהו מכבוד חכמים ויחל דברו, יהפוך קדש לחול ומאור לחשך, ולא יבצר ממנו גם לעולל אחריו, כי לקחנו לנו קרנים, וכאחד הגבורים אנשי השם תפשונו מן וצנה ללכת לקראת מערכת ישראל. — בכל זאת לא נשיב אחור ידינו ללמד ידנו לקרב ואצבעותנו למלחמת החקירה, כי כטוחים אנחנו בנפשנו כי רק רוח השכלה תפעם בקרבנו, נכספה וגם כלתה נפשנו כחצרות ההתבוננות, ותשוקת המדע אשר מצאה קן לה בכליותנו, תסיר כל רסן מפינו, תרחיב לבבנו ותעריך לשוננו לדבר צחות באר היטב. ודע אתה הקורא, אם נפשך עוד תסחר ממראות הצבאות סתח פרקים האלה אשר לסניך, אל יחד כבודנו בקהלך, כי אנחנו לא נכנסנו לפני ולפנים, להסיר הצעיה מעל עפעפיך לולא חשבנו בדעתנו כי נעלה הענן הלום הלום על פני החוקר מעל עין בחינתנו. לא נכנסנו לדבר עמך שם, — אשר גם אתה כיום זה שידבר כך יקיצו מזעזעך בקרבך והיית נבהל ממראה עיניך אשר תראה — ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, ופתח לאוהל מועד אשר יועד לנו שמה נפתחה, נכנסנו לדבר אליך משם, לא במראה ובחידות אך אישימך נאמן בכל ביתי, סה אל אדבר עמך. וזה הוא הדרך חנכון, והמסלה לאלהינו אלהי-האמת, אשר

תולדות אדם

מיום החל החזון להיות נפרץ בין בחירי הדור, ולהורות נתן יי את לבנם, להורות את בני דורם את הדרך הישר אצלם, ואת המעשה הנכון והכשר בעיניהם, אשר יעשון ההולכים כפי למודם ותורתם, כי זאת תורת האדם אשר עלה מעלה מעלה בשלימות, וזכה למתנת נחליאל כי קפשה, נתן לנפשו לפרוש כנפים על כל אפסים, וממרום שבתה אשר בין כוכבים תשים קנה תביט על ההולכים בשפל, והיא כאם תרחף על גזוליה, הנותנת מזון לאפרוחיה, וחיים לרובצים תחתיה. — המשכיל האוהב להסתכל ברוחניותו של מסורה-קדמוניה הוא ימצא בנקל לפי הקדמתנו רעיון נשגב ורם כראש דכרינו אמת, אשר הצבנו לציון חפצנו וכו כלולים הקדמות הרבנים המצוינים בספרתנו וחצמדקות בעדנו את אשר נקריב לפניך בפרקים הבאים וזה סוד יי ליריאיו אשר החכם ימצא מדר פתרון וזה הוא האור הנבדל מן החשך, ולחכמה היתרון.

פרק שני

רבי יהודה אומר האורה נבראת תחלה, משל למלך שבקש לבנות פלמין והוה אותו מקום אסל מה עשה הדליק נרות ופנסין לידע האיך הוא קובע תימלזים כך האורה נבראת תחלה. (מדרש רבות פרט ג').
מהיכן נבראת האורה איל מלמד שנתעמף בה הקביה כשלמה והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו.
(ס).

בפרק הזה נסתכל כמעשה בראשית לפי ידיעתנו כפי מעמד היריעה היקרה הלזו בדורנו כדי שנוכל לבא בפרק הבא אל גבול חקירותנו אשר הנבלנו לנו במאמר הבריאה בכללו. והוא כפתיחה אל שיטתנו להבינך בספר הטבע אשר הוא מפתח לספר התורה כפרשת הבריאה אשר באה להורות לנו את הדרך המוליך אותנו אל הכרת האנושי, לפי עוצם חושיו ומתת שכלו, אשר על ידם יגיע האדם אל שלימות נפשו ב ד ת מ ב ע י ת. בדרך המסולל הזה יוכל איש-חוקר עד תכלית ללכת במח ואין לו מכשול; כי פתח פתוח במקדש הטבע אשר חוקרי דור ודור יבואו בו. הן רבים הם בתי עקר הספרים הממולאים מספרי-הטבע אשר כל סופר וסופר בחר לו את הדרך הנכון לפניו וכשר בעיניו ללמד בני דורו כינה והשכל במשטר הטבע, בבנין עולם ותקונו כפי שהוא עומד לפניו כעת התבוננותו, ומהם אשר מצא למשפט אמת לשפוט מן המאוחר אל הקודם, לתת אותותיו אותות כי החקים והיסודות הנודעים כעת אל באי עולם, היו הספוט להוציא את העולם בהפגותו. כל אחד ואחד ממחברי ספרים בענינים כאלה יורה דעה על פי נסיונות-היומי על פי למודי-הטבעים אשר מוסד מוסדים, ולכן נקל למחבר כזה להוציא המפעל למענהו, ונקל גם כן להוונים כספרו למצוא את שאהבה נפשם ללמוד מתוך ספרו. אמנם לא כן הוא במסרת חכוננו

תולדות אדם

אשר הצבנו לנו. תכלית מטמנו בספרי המבצע הוא, לחזות בנועם בספר התורה המפורה אשר החביאה לנו תחת יריעותיה סתרי תורת המבצע ולהראות לכל קוראיה ודורשיה, כי רב טוב עוד צפון במשניות דבריה אשר עד היום הזה עוד לא נגלו תעלומותיה. זולת זאת אשר נשא לכבנו להרים את סרכת המסך כדי שנוכל להביט בפני כן - המבצע אשר תורתנו תתאר לנו בחרם אנוש את השתלשלות עליתו בסלם התקון, הקנין והשלמות, עוד נפתח את עין הקורא לראות סתרי תורת המבצע גלויים בתורת הבריאה, אשר בענין זה עברה תורתנו מעל גבול חקות המבצע הנגלות ונודעות עד הדר שאנחנו כלנו בו היום. מנמתנו הסונה אל נקודה זאת תצמין בהקפה סלכד הרצון הקדום המביט מראשית אחרית — את הקשות והזרות הנראות בעליל לעיני הדורש והקורא אשר לא הסכין מנוער לעזוב את אשר הרגילה אונו לשמוע, ונירסא דינקתא החרוטה על לבו בזכרונו בצסרון שמיר, וקשה עתיקא מחדתא להרגיל את האוזן ואת הלב בכך. ואנו מוצאים תמיד בזה יתרון האדם, אם יוציא במרחב רגלי דרישותיו יפלט לו נתיב חדש ויסקל לפני בני גילו דרך רחב העולה מעלת בית חורין, מעקבות דרישות כאלה נבר כשרון נפש הדורש, חסשית-רוחו ובחירת רצונו, מעמו כעיקר מחשבתו בענינים הנתנים להשתכל בהם. והיא אל-מות רוח ונפש אדם המציב לה יד ושם-עולם בין החיים, דור דור ודדשיו, המציין לנצח פעולת ובחירת נפש אחת בעולם-המדעים וכצופה נתן על הדור כלו להשקיף על חלוקי דעותיהם ועל מצב ההשכלה בכללה בין הדור ההוא.

רבים הם החכמים והרבנים אשר כבר נסו את חכם למצוא פתרונים אל החידות והשאלות בענין הבורא ובריאת העולם, יחוסיהם ופעולותיהם בענין האדם, היותו ותורתו, יחוסו נפשו וכשרונותיו אל תמורת כל בעל החיים, תכלית נפש האדם וכחותיה, ואשר מהם מצאו פתרונים בתורת האמונה כאלה ומהם בחכמת-הדתות והמסורות, ומהם בסילוסופיה-היונית ומהם בבקורת-הנקיה של חכמה בינה דעה, ומהם נסו לעזרת בנבורים המקדישים ימיהם אל חכמת הקבלה והיא חכמת נסתר אשר רק יודעי חזן יכירו ויזקירו אותה — אמנם אנחנו שמנו סננו לבקש פתרונים בלמוד וחכמת המבצע, לכן ידע הקורא טראש כי הדרך הזה לנו לעינים בכל סנות חקירותנו, ומנקודה זאת המעמדת אותנו על יגלינו, אנו יוצאים למצוא אי זה ישכן אור, ומצד זה ננסה לדרוש מעל תורתנו האהובה לנו בני יעקב — להנות בה אלפי שנים ימים ולילות, — כאשר יקרה הבריאה בעצמה וחכמת המבצע בעצם מסתריה. ודרך דרישה זו בפני עצמה, בהבנת כתבי תורתנו, אשר היא תכלית כל יגיעותנו, לכן אין רצוננו לכלכל ולסכסך טאמרנו במאמרי הקדמונים הידועים גם לנו, כי קשט שימות הראשונים, תראה בעין שכלך — תהיינה נזכרות ומשלכות בספרנו, ובכל זאת לא סנה לבנו בענין המונח לפנינו רק על ידיעת המבצע, העוזרת לנו להגיע אל מטרת דרישותנו, וזאת תמצא בכל באורי ספרי תורתנו

ורבותינו — השתדלות יתרה להשוות צורת תורתנו אל יצירת וצורת הטבע. להסכים פילוסופיה-התורית אל המציאות, נגד תכלית שמתם של אוהבי למודי היוני המפורסם באומתנו. שרתקו באזיקים כל פעולה ומציאות במבט ובחזקה גררו אחרי חקות ההגיון (לאֶגֶיק) ותורת הפילוסופיה. כידוע לתוספי החכמה. ונגד בעלי-דמיון אשר החוקר לעססינג ילעג למו שדמו ככה דמיונם מראות הטבע, אל חזיונות קדמונים, הנראים במחזה בספרינו, ואשר מעולם לא נגה על הקדמונים האלה אור חכמת הטבע. נגד תהפוכות כאלה תהיה השתדלותנו, בארץ ישראל ובמסלה רחבה אשר במרחב תצעד רגלנו מכלי מכשול ומקום צר, נעבור בדרך המלך, הליכות עולם בנתיבות תורתנו, ונזכיה במישור למודיה וספריה נלקחות מטבע המציאות אשר אחריה נמשכות חרעות האמתיות וכל בקשה חסשית אשר בה נכיר את עצם כח הנפש, יתרונה מעל כל החיים אשר רק הנשמה כאסם וכמה נחשבו הם מול נפש החיה אשר בנו. —

ראשית מלאכתנו היא לקחת ראיותנו על צמצום השנותנו מכלל הבריאה. מן חכמת האסטרנאמי המולכת בדרךנו והיא השתכלות בהמצאות התוכן האנגלי ברדלי (-Bradley-) אשר נודעה בשם. המעטת האור (die Abirruug des Lichtes) והחכמה תכנה אותה בקצור אֶבְרִירֶאֶמְצִיאָן והיא תהיה לנו לעינים בדרך אשר אנחנו הולכים בה. המצאת התוכן הנוכח מוסדה על לסוד הלזה: מהירת אור הכוכבים המריץ תוך מרחבי העולם המקושר עם סבוב סדור הארץ הסובב והולך במסילתו. יכריע לשפוט בהשכל, כי אנחנו איננו רואים את הכוכבים בעצם מקום מנוחתם, רק מעט מעט נפוץ אל צד אשר שם רוח הכדור ללכת. ולמען העמיד הענין על דרך הפשוט ביותר נקל להשיג, נתבונן אל הנסיון היומי, אשר מעשה יום יום יביע לנו אמר ויחזה לנו דעת מערך הענין הנשגב אשר אנחנו בו.

נעביר נא מול עינינו מחזה כזה: רכב ברזל באש פלדות נוסע בחזקת מרוצתו, ואיש מורה חצי אשפתו אל ממת קיר עגלת-קיפור, בוקע בצלע מזה, וכדור אשפתו יקוב חור בצלע לעומתו, עד שכתלי העגלה יעידון מהחלולים הנקובים בחמה. נחכה כעת עד שינוח רכב ברזל מועטו ונסורה נא ונראה את החחיים החלולים הגלויים ויתבאר לנו כי החץ או הכדור סלל לו מרוצה-מייוחדת אשר לא פללנו בראשית משפטנו. החורים השנים הנראים לנו כעת בכתלי העגלה אינם מקונים זה לעמת זה, רק פי החור אשר בו נכנס החץ לרקוד מעבר הפנים נסתח יותר לצד הקדם והפנים, ותוצאת החץ בעד הכותל השני, יסמן החור מעט נתרחק אל צד האחור. נכריח מוט בתוך החלולים מקצה אל הקצה או נעקם פעיכ את המוט באלכסון ירכתים ימה; והרואה, ישפוט בהחלט כי המורה ירה את חצו במרתו להעבירו, ואל אלכסונו שם פניו אמנם לא מן הוא, כי המורה חצו אל קו ישראל כונן על יתרה, וגם החץ או הכדור רץ בארץ ישראל תוך רכב-הברזל, ובכל זאת יאמין הרואה כי בדרך עקומה מהלכו יען כי כתלי בית העגלה יעידון כי ארץ לא ישראל ולא מוקבל לעטתם

דרכו. לבאר אוסן הפעולה הזאת דרושה התבוננות מעט: משך העת אשר כדורה-עופרת סרץ בקיר החיצונה, וירץ בזעמו — ברחב המרכבה — לבקע בפנימי, והוא מקיר אל קיר חברתה, בעת הזאת נסעה העגלה בעגלת-קיסור מרת ארץ לפנים, כותל השני המנוקב לשעתו אינו עומד אז לעמת חברו הק שמה גדול מאחורי המקום המנוקב בעת נסע במרוצתו.

הנסיון המבורר הלזה, יורה לנו גדולות בקרני-אור הכוכבים המפיצים בנהם על כדור הארץ, ההולך וסובב באין מעצור. נשוה נא מול פנינו: חוזה בכוכבים המשקיף מתוך כלי-מבטו אל כוכב אחד; נמצא החוזה וכלי מבטו וגם הארץ אשר הם עליה עומדים רצים בעוז מרוצתם במסלה סחור סחור השמש. אל מרוצת קרן-אור הכוכב המאיר דרושה זמן מה, להבהיק מפני זוכית הסונה למעלה, אל שמה זוכית הסונה למטה המסוגלת לעין החוזה, ובמשך המשכת הרגעים האלה, אחזה הארץ דרכה ללכת קדימה. קרן-האור יסול כנסילת החץ או הכדור — בתוך כלי-המבט, כאלכסון, אם אמנם הכלי הוכן אל מצב הכוכב בקו הישר. ואם החוזה רוצה לבון אל מול הכוכב היוורה חצי אורו אל תוך כלי מבטו, אז מוכרח לסנות חלוני תיבתו אל צד הפנים והוא אל הרחוב אשר שם ימצא כדור הארץ בעת במרוצתו, ולא נוכל לכנות בשם אחר את המצב הזה, רק ה כ ו כ ב נ ר א ה ב ש מ י ס ב מ ק ו מ , א ש ר ב ה ח ל מ ל א י ר א ה ו ל א י מ צ א . —

במדה שאנו מודדים את כלי-המבט, מודדים גם כן מדת עין האדם. הבקרת אור-כוכב מברקת תחלה על כותל-הפנים של כְּבֵת-העין ותסיץ קרן אחרי כן על עור-הרשת, במקום ישתרע המיתר וירגש באור כי יהל. אמנם למספחות זמן זה נתן למרוצת האור מדת העת, אשר באמצע רגעי זמן אלה ירם כדור הארץ דרכו לנגדו; גם פה קרן אור הכוכב יסלם לו נתיב מעות כאלכסון ואנחנו נקבל שמע אור השמים ממקום אשר ברנע זה לא עומד שום כוכב נכון על צבאו! —

החזיון הלזה אשר נכנהו בשם המעאת האור הוא יהיה לנו לעינים כבאנך המצאה החדשה ופתיחה אל הרעיון אשר לפתח מאמרנו רובץ. כמקרה התגלות סודות הרכה בחיק החכמה, כן קרה בהתגלות האברציון; החוקר חפש אחר סתר דבר אחר, והופיע לו המצאה הלזו. ברדליי נסה את אשר הוכרי שמים כבר נסו; לחקור אחרי צמצום הרחקת כוכבי-שבת מן כדור הארץ. הן ידע בנפשו כי שעורין של הרחקות האלה בלתי נתן לספור, כוכב שבת היותר קרוב לנו, אלף אלפים פעמים רחוק הוא לנו מהשמש, בכל זאת עוצם תשוקתו גברה ועתקה חיל לשלוט בדבר נמנע כמעט מחוקרי ימות עולם, ושנה תמימה דבקה עינו במעמד כוכב אחד למען התסרץ תחת פרכת סתרי החק ההוא. —

אמר החכם בלבו אם יטה את כלי-מבטו אל עבר כוכב אחד הסונה ממסלול הארץ אשר בה תרוץ ותסוב השמש, אז במשך שנה יתראה שנוי המקום והמצב של הכוכב ההוא וזאת היתה לו ללמוד ממנה, להכיר את הרחקת כוכב זה מן הארץ.

לפי אומדן דעתו, מחויב היה לכל הסחות להתראות הליכת כוכב זה מעט מעט לנשות-מסרוצת הארץ מימין סניו — אחרי צד השמאלית; בעת אשר הארץ תרד במסלתה, מחויב הכוכב להתראה כאלו הוא עולה מעלה; בזמן הארץ תסוב במסלתה אחורנית לצד השמאלית מחויב הכוכב להתראה כאלו הוא מתנועע אל צד הימנית; ואם הארץ תשוב להתנועע במסלתה מעלה מעלה, מחויב הכוכב להתראה כאלו הוא אוהז דרכו מטה מטה, תקוה טובה נשקפה אל כרד ל י בעד חלון נסיונו, כי במרוצת שנה תמימה, אשר הארץ תתאר לה סביב השמש נפרת תהיה הליכה כדורית ההפך ומתנגד, כדמיון, מעט בכוכבו, ולפי יחוס הסבוב הגדול של היקף הארץ, מול פְּרָכְבו של הכוכב, יעמוד במשפט לתמם דרכו כחשבון הרחקתו מן הארץ. עצה היעוצה הלזו היתה שלמה, בדרך החכמה תמצא; אמנם בעתו ובזמנו לא נשלמה עוד מלאכת כלי המֶבֶט, כאשר נשלמה המלאכה ע"י התוכן המחודד בעסס על בדורנו אשר הוציא המסעל למענהו.

והנה כאשר התוכן הנזכר צלל כנכבי המאורות הגדולים, מצא וגלה את אשר לא בקש בכונה מיוחדת; חוזה הכוכב השֶׁבֶתִי לא ישבות במקום שֶׁבֶתו בעת אשר הארץ תשנה את מהלכה. ואחרי התבוננות מצומצמות מדויקות וחדורות אשר להן הקדיש שנים הרבה, נגלו לסניו השמים כספר כי הכוכב יתראה לעין החוזה, — תחת להתנועע לשוב אחור, בעת אשר הארץ תעבור על סניו — כמו קדימה סניו מועדים ללכת, והמחזה הזר לפי שיטתו הקודמת, הביאה אותו אל הרעיון הנאמן, אשר זכרנו למעלה — כי קרן אור הנוסל יווד תוך חלוני שקופים של כלי מבט, או תוך בכת העין, כגלל תנועת ומרוצת כדור הארץ אשר היא בכת אחת, מוכרח להתראות יוצא מקו-הישר יעקם הסיצתו, ואורו ילך תעה לא דרך.

את אשר ברד ליי גלה בכוכב האחד כי קגנו המומעה הנראה לנו במקום אשר באמת לא יעמוד בו, נגלה לנו כהיום הזה כי משפט הזה לכל הכוכבים, וממוצא דבריו והזקחותיו כי הטעאת האור מן כל כוכב-ישבת נשתוה תצא ראייה נוצחת ומוסת חותך; אשר כל קרן אור, היוצא מכל אחד מצבא השמים, ומבחיך מכל סאתי העולם, יתנועע תמיד במדה אחת והוא במשך זעקונדע אחת אחד וארבעים אלף פרסאות אשכנזיות.

משפט וחק הושם על פי תוצאות המצאות האלה לקרן האור לא לבד המתנועע בין כל מרחבי העולם, אך גם החוק הזה הוא נתן למאור הגדול והקטן בין שהוא רחוק או קרוב לנו; אחד וארבעים אלף פרסאות במשך זעקונדע, נמדוד כל קרני אור בין שהם כהירים בין שהם עוממים, הקרובים והרחוקים, הבאים אלינו מכל אפסים.

התוכן הגדול סאר החכמים בעסס על מדד במדה זו הלחקת 132 ב- שֶׁבֶת היותר קרוב אל השמש*) ומצאהו רחוק מן השמש ארבע עשרה

*) Ein kleiner Stern im Sternbilde des Schwanes.

ביליאָנען פרסה, אשר רחוק מחוש אנוש לצייר כי עגלת קיטור ההולכת יום יום שתי מאות פרסאות תגיע עד שפת הכוכב אחרי שתי מאות מיליאָנען ימים — ורק ע"י מהירת האור נוכל לשער למדוד את המרחק הנורא ההוא; אור המאיר של כוכב הלזה נוסע והולך ויגיע אלינו במשך עשר שנים ושלש חדשים. גם התוכנים שטרופע וארגע לא נדר אזור חיל ובקשו חשבונות בהרחקת שאר כוכבי־שבת ומצאו כי לפי מהירת האור, יגיע אור של כוכב שבת אל חברו אחרי עבור עשר שנים; ולפי הנחת התוכנים ברור הוא אשר עשרה כוכבים, הנראים לנו מקובצים בשמי ערבות, אחד מהם רחוק מאתנו עשר פעמים במרחק מהכוכב היותר קרוב לנו. ועל פי משפט הנאמן והמבורר לעין כל באי שערי החכמה בדורנו, אשר תחליט חוק מהירת האור, יגיע קרן אור של כוכבי־שבת העשירי הלזה אל עינינו אחרי נסיעתו הנמשכת מאת שנה —!

אמנם לא נתפק בהשגת מרחק רב כזו, הלא כלי־מכשני יראו לנו בשמי ערבות כוכבים למאות ולאלפים, אשר בהחלט מאחד לאחד נסיעת עשר שנים יסלם נתיב לאורו, ואחד מן המאות, יש לו מרחק מאה מכפל מאשר להראשון המסיף זהרו עלינו, וכן הוא בין האלפים אשר האחד הנעלה על כלמו, ואורו הנופל עתה בתוך עיננו, הכול ביה שבת י הזה שלח אורו אלינו זה עשרת אלפים שנים, ולפני עשרת אלפים שנים החלו ניצוצי אורו לראות על כנפי המהירות ובכל זריותם וחשקם לעשות רצון קרנם, הגיעו עדינו אחרי נסיעתם כהיום הזה — ואם יוכיח חוק הטעאת האור כי גם לאור הכוכבים הקימים יש ומוטבע כח המהירות, אשר ראינו ונוכחנו באור בכלל, אז הגיענו אל ההכרה הגדולה, כי בהגלות מהירת מרוצת האור, נתודע חוק־גדול בטבע, כי חוק טבעי זה שולט באמת זה עשרת אלפים שנים, והוא זמן עתיק וקדמון אשר אבותינו לא האמינו כי הכריאה כבר יצאה אז אל הסעולה, והידיעה הברורה הלזו תכנים אותנו אל היכל השתכלותנו. מינות עולם משנות דור ודור נסו פליסופי הזמן להסביר לנו סנים בתורת ההשגה מן בלתי־כלית זמן ומקום אשר אין להם שחר. אמנם הבדל גדול יש בין ההשגה והכרה אשר בעיון דק ברוחנית־החקירה יסודה, ובין ההשגה אשר מנציאות היות העולם לקחה. חוק הגדול והנשגב בטבע ממהירת האור, בצירוף שאר תחבולות למודי החכמה בדורנו, למדוד בצמצום מיוחד הרחקת כוכבי־שבת מאתנו, יתן עז ותעצומות להחוקר להחליט באמר מיוסד על אדני האמת, על אמת־הטבע מה היא ההשגה מן העולם בכלל, והחוק הזה יכשיר את האדם הנלכב להמציא לו קנה מדה למדוד ולנמנות קו על עתות וזמנים, על רחבים ושטחים הבלתי נתונים לתכלית לפי השגתנו.

מהירת האור, אשר בזמן קצר יעבור ויחלוף מקום רחב ידים מאד והרעיון הנעלה, כי השלוח או המלאך הנאור הבא ממרחקים, יתעכב בדרכו עד עשרת אלפים שנה במהלכו עד כי יבוא אלינו, ויביא לנו בשורות וידיעות

מן עתות וזמנים, אישר כבר ספו תמו ואינם; שניהם באים כאחד ללמד השוואת מקום וזמן, ביחוס היותר נגלה ויוכל להתבאר ברוח האדם פה בארץ. אור השמש הבא אלינו, אחרי צאתו ממכון שבתו בערך שמונה מינוטין, אור הלבנה אחרי אחד ורביעית זעק ונדע, אור הכוכב מארס אחרי ארבעים מינוטין, שמונה ועשרים כוכבים בין מארס ויופיטר, שולחים אורם אלינו אחרי צאתם חמשים מינוטין, ויופיטר אחרי שמונה עשרה מינוטין ושעה אחת, והאמורן אחרי שש שעות, ואור של נעפמון אחרי תשע שעות, והכל על פי חוק מרוצת האור יצא בחשבון מדויק ומצומצם.

חוק מרוצת האור הוא חוק הכולל כל חוקי הטבע, ויורה על סבה כללית אשר תאיר כל מרחבי העולם הכלתי תכליתים. והחק הזה הוא המפתח לרוב הידיעות הנעלות וההמצאות בימינו, ויאיר עיננו במאמרנו שאנחנו בו.

לפי רוב עסקינו בחקירה הזאת נשנה את הכרתנו והשגתנו שהיו לנו מנעורנו. עתה הורחב נבול דעת חסרון ידיעתנו אשר היא תכלית הידיעה, ונדע כי אין בידנו לתת קצבה ושעור למספר ימי עולם המציאות, העולם שכלו ארוך; במדת מא אלפים פרסאות כרגע אחד, אשר בה נמדוד עקבות מאורי שמים, מימות עולם קדם קדמתה, נמדוד צמצום השגתנו, ומיעוט הויתנו ומציאתנו עלי תכל. חוק הגדול בטבע אשר זכרנו יורה לנו להכיר את הכריאה בפנים אחרים מאשר חשבנו עד הנה. נתבונן כי שם נגבהי מדומים, שם במרחקים מעבר למאורים הקיימים, כבר היו לעולמים רבבות עולמים מאלפי שנים קדמוניות ושם עמוק עמוק בנכבי תהום ים הגדול — אשר מימיו המה יסוד האור או כפי שיכנהו הומבאלד הגדול בענקים, קיסוד העולם — שם ימצאו עוד מערכות עולמים אין חקר!

מצד ההתבוננות בחקי הטבע ובמציאות העולמות הבוררים לנו יצא לנו אור גדול ונראה כי רחוק מאתנו שוכני הארץ ידיעת התחלת הטבע — אשר נודע בשם: חכמה של מה שאחר הטבע — ואין בידנו להציב גבולות עולם, לשים חוק והתחלה לשום נמצא, יען כי המציאות עתיקה היא מעל כל השגתנו, וזה מה שאנו מיחסים לסבה ראשונה, להנחה ראשית, פעולה התחלית, אין לו שום התייחסות בהחלט, ואין אות נאמן במציאות על התחילה שאין לו התחלה, רק שאנו מדברים בכלל מן דברים נעלים ונסתרים מהמון העם, הוא בערך צמצום השגתנו. וצמצום הזה כפי הכנת הנפש במעלות הידיעות והכשר התפישה והשגה בעיונים דקים ונמרצים. מיום החלה החכמה הנסתרה להתגלות בטבע קים, ופטרונים לחידות קדם בבתי המדרשים נתגלו ונתודעו — כאשר יתבארו ויהיו נשנים בפרקים הבאים — מיום זה נתגלה צמצום השגתנו, וערך עצמנו השפל, ונחשוב לגאווה למין האנושי, אם יתרומם לדבר נפלאות ממרחקי העולם, אשר שם בלי שום ספק ימצאו ברואים מתוקנים יותר ממנו, והשגתם גדולה וחזקה בלי ספק מהשגתנו — ואף כי יחפוץ לגלות סתרי הרצון הקדום, וידמה כי עין בעין יראה את הגבה מעל נבוא, ושיח ושיג לו את הממציא המציאות-כלתי-תכלית!

תולדות אדם

כהיות האור, היא המורה הגדול אשר האיר עינינו להשיג כלל הבריאה, ולצייר במחשבותנו מה הוא יקרא עתיק יומין ואסם מקום, והוא בעצם השגתנו שתחלה מה שנוכל ליחס בשיטת הצמצום בבריאה, ואלין בן רבי יהודה במדרשנו אף כי בימיו לא נודעה, מידת מרוצת האור, אבל כחדידת שכלו, ובהרגשה פנימית היותר דקה, תפס את קנה המדה היותר מתוקן למדוד את צמצום ההשגה האנושית בהבריאה בתחילתה, וגם הוא עלה למעלה בחקירתו מכל בני דורו והרהיב עוז בנפשו להליץ בעד הידיעה בחכמה — העומדת נגד הסברה וההרגל בעם והחליט נגד מנין וחשבון סדר עולם המקובל כפי אנשים, לשלול מהם ידיעתם ואי-הכרתם; וכמעט המשל הציב גבולות עולם, אשר יכנה: האיך הוא קובע תימליים במונן בלתי משוער, יען אשר ראה יש קודם לעולם השפל — אשר יקרא בלשונו: שבקש לבנות סליין, עולם חעליון היותר קדום ועתיק, וממנו, רצוני, מראשית הכרת והתכוונות בו יתחיל חשבון סדר עולם הבלתי ניתן לשערוין, ובשמת השגת הצמצום בנה את מאמרו הנערץ והנאור לעינינו, המעיר און לשמוע קשב רב, באלה הדברים: רבי יהודא אומר:

האורה נבראת תחלה.

כה נברה שיטת של למוד האורה, בלמוד תחלת הבריאה, עד כי היה כיסוד מוסד בעיניהם וישאלו: מהיכן האורה נבראת? אשר בשאלה זו מונח הספק הנודע מה לסנים — העומד לערות עד היסוד כל השנות המוחלטות — והרשו את עצמם ללמד: שנת עטף בה הקביה. מה גדול כח של חכמי הדור הזה לדמות צורה ליוצרה ולקבוע ללמוד שנת עטף באורה הקביה בעצמו והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו. אם אמנם לא נוכל לשים שקר בנפשנו וזכרבותינו ליחס אליהם דעת כל ההמצאות החדשות אשר בדורנו יתעלסו כם חכמי הזמן, יען כי הכל יודעים אשר בעת אשר חיו בה אבותינו רבותינו זיל עוד לא היו מתוקנים הכלים ויתר האמצעים המביאים לידי הכרה ברורה וזכה, אבל בכל זאת נוכל להחליט בלא חנף וצד נמיה — כי הם זיל הביטו לפעמים גם למרחוק והגידו האותות לאחור על סי השקפתם החודרת, ואלה היסודות האמתים המונחים ביסודי דבריהם יתאמתו ויתאחדו בעצם אל הדברים העומדים ברומו של עולם החכמה בדורנו — הן מאמריהם הנוגעים אל ענינים רמים כאלה לא יצאו מכלל חידות כי הסגירו כל דבר חכמה — אשר הוא לעמת רגילות אנשים פשוטים — בסתר בטוים קצרים, ולכן יש מקום להסוך בדבריהם כמה וכמה פעמים עד שנבוא אל תכלית המכוון, ובפרט בענין של חכמת המבע ומה שקורין שלאחר המבע, והו לדעתי יסוד להקבלה, אשר הסתירו למודי החכמה כמו האסטרונומי ולמוריה בסודות הכלים ושברי כלים, אשר עליהם המליצו: מתחלה האציל מאורו עשר ספירות ויצאה הספירה הראשונה (הנקראת כתר עליון, או העתיקא קדישא) ואח"כ חכמה ובינה והם תלת קשרי

דמהימנותא . אך לא היה להעולם באפשר להתנהג כהם ולתפוס אותם מרוב גדלם נשתברו וירדו למטה ואורותיהם עלו למקומם, והוא סוד שבירות כלים*). ולאולה מניחי הקבלה גודע דרך החכמה להכיר על ידה את הסבה הראשונה עפ"י השגת הצמצום, אך הלבישו מאמריהם מחלצות הסודות כמו שהשכיל רבי יהודא במדרשנו .

פרק שלישי

בראשית ברא אלהים את השמים,
ולא פירש, והיכן פירש להלן, הנומה
כדוק שמים (יפני' ע, פסוק כ"ג);
ואת הארץ, ולא פירש, והיכן פירש
להלן, כי לשלג יאמר הוי ארץ בצקת
עפר למוצק וגו' (ליוז ל"ז ו', ל"ח ל"ח).
(בלל' רבה פ"ח)

אל תכלית מכושנו להניח אבן סנה לשמתנו, הישגת הצמצום אשר רמזנו אליה בפרקים הקודמים עוד נוסף לחזק את הרעיון המיוסד — לפי דעתנו — בפרק שאנו עוסקים בו ונאמר: אם אמנם הרבה מן סתרי כוחות המבע נגלו בדורנו, וכיד עושה חיל הוציאו חכמי לב מכח הסוד אל הפועל, בכל זאת נשאר עוד הרבה, אשר בעד חכמת המבע נשארו סוד ורוז, למשל אנחנו מרגישים את החום ואנו רואים את האור וגם אמנה נוכל להמציא חום ואור עפ"י תחבולה, בכל זאת החכמה בעצמה עוד בערפל תחולתך עיד השנים הנזכרים, הקשבנו קשב מחקות המבע, תוצאות חום ואור, איה קרניהם יסוגו אחור, ואיך נוכל לתפושם כאחד ולהפרידם ולהשיכם מן ארחותם, אבל יד החקירה האנושית עוד לא מצאה חיל לבוא לפני ולפנים בעצם האור והחום (איבער זאם וועזען דעם ליכמעס אונד דער וואַרמע); שאר כחות סתרי המבע המה איכות בלתי נפרדים מעצם נושאם, לא כן נוכל להחליט מן האור והחום כמובן.

ואם בסקירה אחת נתבונן על הנגלות לנו, הלא גם אז יתעלה רוח מבינתנו וקנה מדה נתן בידנו למדוד את צמצום השגתנו, נקח נא למטרת חקירתנו, גרגיר חול אשר האדם דש בעקביו, ונתבונן עליו, או יתראה לנו בגרגיר חול זה, בנין נפלא הבנוי לתלפיות אשר בהיכלו כלו שוכן כבוד סתרי כחות נפרדים, לא בנקל נוכל להרק את גרגיר החול או להפרידו, כי בעיב חלקיו היסודים (die Atome) יתחזקו ויתדבקו יחדיו, וכח-מושך עושה פעולתו בקרבו, לחום חיום יתפשט הגרגיר, ולכן יתראה כח-הדרחק העושה פעולתו והשוכן בו, כח המושך הפועל בקרב גרגיר חול, ומושך מרחוק אליו, כדוק ומנוסה הוא כי הוא גרמה אל כח המושך אשר לכדור

(*) זוהר בראשית ואלה המלכים פ' וישלח.

תולדות אדם

הארץ, ושה אל שאר גופי-שמים הכלתי מוגבלים ככחותיהם, ואחרי אשר נגלה ונמצא בעולם החכמה כי לא רק לכוזל רוח-שואב, אך לכל עצמים מובהקים מוטבע רוח המאנגעטיזמוס, נוכל להחליט, בתוך שאר סתרי כחות, כי גם המאנגעטיזמוס ימצא בנרגיר חול מנוח, נרגיר חול נראה לנו: אור עלעקטרי יצת אשו בקרכו, גם נראה כי הוא גוף מרכב (איין חעמיש צוזאמטענגעזעמטצער קארפער). וכאשר נוכחנו מנרגיר היותר קטן כן הוא בכל הדברים הנמצאים סביב לנו, מדור לסתרי-כחות המרגישים לבחינתנו מעצם פעולותיהם, ובכל זאת את עצם היקום לא ידענו —

לא נחפוץ בזה לחזור על השאלות והספקות אשר שאלו פילוספי דור ודור: מה הוא זה? מה הוא חומר (מאטעריע) אשר בו ישכון הכח? האם יש מציאות אל הכח חוץ ולפנים מן החומר? או אין במציאות שום חומר רק כחות הפועלים על חושנו כי נרגיש את החומר? שאלות כאלה נרחיק מעל גבול חקירתנו, כי ידענו היטב כי כמוהם כמונו בשוא נתעה, והכרה-אנושית לא הגיעה עוד אל פתרון השאלות האלה, אך שאלה אחת נכבדה נחפוץ להוציא מן כלל השאלות הנדרשת לנו: האם הכחות הנפרדים אשר אנחנו מרגישים (עפי אשר הזכרנו) האם באבת עצמים יסונים, כחות נפרדים הם, או כלם רק התעוררות הם ויעירו אותנו להכירם כי כלם יצאו מכ אחד גדול הכולל כל, ואשר הכח הזה עוד לא נגלה לנו? —

אם אמנם אין עוד בידינו תשובה מכוררת ומספקת להשיב על השאלה הזאת, אבל האותות והסמנים אשר ראינו בשמי רקיע החכמה, יגידו לנו כי באמת הכחות הנפרדים מכ אחד גדול וכללי המה יוצאים.

כח-המושך של החלקים היסודיים נדמה כמעט אל כח המושך אשר למתכות, כח המושך אשר למתכות יתראה ויודע על פי חקי-המושך אשר לאבן השואבת. כח אבן השואבת יוכל להקלד באמצעות עלעקטריציטאט, ומקור כל חזיונות ההרכבה (חעמי), הוא לפי הישעיות הקרובות לאמת, העלעקטריציטאט — וכל אלה המחזות יראו לנו כח אחד נמצא לכל הנמצאים, וזו מעלה הנשאה בסלם חכמת-הטבע אשר עליה יעלו בני עליה שכדור, ולפי עדות החכם בערנשטיין ניי אשר לפי יסודותיו תמכנו ראש מאמרנו זה — נתעלה בדורנו החוקר פאָהל, אשר ברוב חריצותו ודקות עיונו הראה לעין כל כי העלעקטראַ-מאנגעטיזמוס הוא מקור לכח המניע את גופי-שמים.

הלמוד הנשגב אשר עלה בדורנו על מעלה היותר גבוה בסלם חכמת הטבע, ואשר אליו כל חכמי וחוקרי הטבע ישאו עיניהם, הלמוד הזה בספר הבריאה נשמע גם מפי רבותינו זיל אשר לפי דעתנו גם הם הלכו לרוח חכמת הטבע — ואם לא נגלו עוד בימיהם סוד האטמים, העלעקטריציטאט והרכבת החעמי — אעפ"כ הביטו למרחוק ותפשו את האמיתיות המיוסדות בעולם המציאות, אשר בהן תתאחדנה דעות הראשונים והאחרונים. כח המושך אשר הוא בנרגיר חול — אשר הם זיל כנוהו כשם דוק — כח האטמים, כח מגנטי תולדות אביה-כחות העלעקטריציטאט המתאחד והמניע

את דוק הפחות והבלתי נכר ונחשב, כח זה מאחד את השמים ואת צבאות מרום ועולמי-עד; כן חשבו גם חכמינו ועל אופן זה השתמשו לפרש את ספר הכריאה: כראשית ברא אלהים את השמים והיכן פירש? להלן: הנוטה כדוק שמים. נמית-השמים וסוד אחדותם הוא הוא כנמית אממים בדוק הזה שאנו יכולים להשתמש ולהסתכל בו; ואת הארץ, והיכן פירש? להלן: בצקת עפר למוצק והוא באור מבורר יותר המכמא בשפתיו את למוד חבור הדוק וגרניר חול, וסיסא דקרא יוכיח ורָגְבִים יִדְבְּקוּ —

למוד הנשגב האמור כזה, המלמד אותנו לבקש ולמצוא את כח האחד המאחד הוא רק בדרך חכמת-המבצע ימצא, ולא כפי דרך הנלוז אשר דרכו בה דורות רבים אשר רק עפי הריצות-פלולס, וחידות שכלם פלסו הפלוסופים להם נתיב לבוא בסוד העולם, התבל ומלואה. לו חפץ איש להעביר לפנינו את אשר גדולי הפלוסופים החלו לעשות מעת אריסטוטלס עד העגל להכיננו בפילוסופיה-המבועית, או ראה ראינו שלשלת רבת השגעונות, השגיאות, המעיות מתחפשת בדמות חכמה. כאשר תעו לא דרך הפלוסופים בחפצם להראות כי שבעה כוכבי לכת יתאחדו את שבעת מיני הצבעונים ושבעה קולות, כן נמשו עברו ים חכמי העשיריות בהעשירם את העשר וכתר עליהן — אשר בודאי יש להן שורש באסטרנומי הישנה — לו קמו מקבריהם מניחי המספרים האלה והכירו היום את השונים אשר בין כוכביהם וכוכבינו, אז בושו והכלמו יחד והוכרחו להודות כי אין דרך ישר נאמן ובטוח לחוקר ודורש רק דרך חכמת המבצע, וכי רק בדרך זה נוכל לקוות לאור. אבל גם אנחנו מחויבים להודות, כי גם אנחנו לא נוכל עוד להשיג את המבצע כלה, וכי יש בעולם המציאות דברים אשר לא לחושי-אנוש להבינם ורק חלק היותר קטן מאת המבצע נודע ומבורר לנו לפי חושנו. ומי יודע כמה מאות ואלפים שנים יחלופו וכני אדם יעמדו בשער הסגור והמסוגר הזה ואין סוהת — אמנם הרבה לנו להודות לשנות המאה שאנו בה, שבה יצאה שקטש החכמה להפיץ אור יקרות על דורות הרבה אשר כחשך התהלכו, ואנחנו גוריש לבנינו אחרינו יותר הרבה מאשר הנחילו לנו פלוסופי דור דור. לכן גם אנחנו במכתבנו זה נאכה רק להרויח מן הזמן הנאור, ואחרי כי הצענו כל אלה, יתבונן הקורא שאין אפשרית בחושי-אדם להשיג כמחלט מה הוא העולם, מה הוא הנפש, ומה הוא התגלות בצמצום, ולכן ירינו אבן פנתנו כי כל התבוננות אשר אנחנו מתבוננים, וכל אשר תורתנו תלמדנו הוא בערך צמצום השגתנו ולא בדרך מוחלט כלל וכלל.

ולמען העמיד את הקורא על אמיתת דברנו הנדבר כזה נוציא פרט אחד מכללי למודי סתרי המבצע, אשר מזה נקיש על השאר בשטת הצמצום (אם זיסמעם דער בעשראָנקונג) והוא סתר כח העלעקטריציטאָט הנמצא והנגלה בחוץ ורעם, כסבת פעולת אורים שנים ההולכים איש לעמת רעהו, יתהווה שטח־אור אחת לעצם-עלעקטרי, רצוני, שטח־אור אחד יקבל כח עלקטרי-במחויב

(סְאֹזִימֵעַ עֲלֵעֲקִמְרִיצִימְאָמַם) ושמה לעמתו כמשולל (נענאמִיף). אם האויר הוא לח מאוד, אז יאספו כחות העלעקטריצימְאָמַם ולא יצא מהם כל טראה וחזיון, על כן לעת הלח והקר, כמעט לא יראה ולא ישמע חזיון. לא כן הוא אם בין שני שמח־אויר המלאים עלעקטריצימְאָמַם (או בין שני שמח־עב הענן) ימצא שמח־אויר שלישי והוא יבש, אז יתפרדו כחות שני העלעקטריצימְאָמַם, ועל ידי הפירדה יעלה מעלה העלעקטריצימְאָמַם; מעבר מזה יעלה כח עלעקטרי במחויב (סְאֹזִימִיף) ומעבר מזה כח עלעקטרי בשלילה (נענאמִיף), ולאט לאט יתקרבו העבים איש אל רעהו ויתמשכו זה מול זה, וכאשר יתקרבו יותר כן יתרבה העלעקטריצימְאָמַם, שמה האויר היבש המספיד בינותם, יצער ויקמן עד דקה מן הדקה, ושני כחות העלעקטרי יתאחדו בפי זיק־אש הדולג, ובהרף עין יולד חזיו המאיר, ורעם בגלגל ישמע. כאוסן כזה הברק לא יצית בארץ מתחת, רק יוריק אשפתו בין שני עבים, אשר ע"י כח המושך יהיו לעב־הענן (דורך דיא אנציעהונג זיך פֿערדיכטען) והם יורידו על הארץ
 סמרת עָם —

וכאשר הדרישה העמוקה הביאה הידיעה הברורה כי הברק הוא יליד עלעקטריצימְאָמַם אשר יולד באויר, בעת יתלכרו רוחות שונות מסנות רחוקות; ובהתדחק בעברם איש על פני רעהו יתחכך אויר־שמחי המוציא לחמשי את העלעקטריצימְאָמַם, אז הרהיב החכם חוקר הטבע פרנקלין עוז בנסו, לנסות אם יצלה להמות את זיק־עלקטרי לכל אשר יחפוץ, אם לא ישכיל לפלס נתיב לזיק הברק היוצא מעבי שחקים על ידי מכונות־עלעקטריצימות, ולהציב לו יד, בדרך הזה תלך—! הוא אמר ויהי, צוה ויעמוד!

פרנקלין הרורש ועוסק בתעלומות חכמת הטבע הרבה להטיב ביסוד סוד זה יותר מכל הפלסופים המחודדים, אלפי שנים חלפו מכלי הכר את כח הראשי הנסתר בגנוי הטבע ומה הועילו לנו בהקישם ובהסכמותיהם? ואנשים ממציאים ומורים באמת דרכי סתרי כחות הטבע כפרנקלין מודים ועונים בפה מלא כי נסתרה עוד דרכה של הכריאה לפניהם, גם בעצם העלעקטריציסמוס אשר על ידה יתאמרו למצוא את המפתח בעד חידות עולם, גם בה מודים שלא מצאו את עצמותה ומהותה אף שנראה ונרגיש את פעולתה וכדור הארץ בכללו הוא מכונה־עלעקטרי המניד לאדם את שיחה — בכל זאת אין אחד יורע ומניד על מה אשיותיה מוסדות, אך זאת חכמי לב דורשי הטבע יענו וינידו: רחב פעולת עלעקטריצימְאָמַם בלתי מוגבל הוא, כאשר בנק העולם בכללו, אך לפנינו מונח סוד גדול, אשר רק החכמה (בטבע) תסלול לה מעגל, והיא גם היא בפתח השער עומדת ואין ביכלתה להשקיף במקירה כללית על כל הנעשה באחת מדרכיה הקלים.

אמנם בדרך כלל, אם נחפוץ להגביל ולצמצם ידיעתנו, יצא לנו המשמט היותר קרוב להחלטה באוסן כזה: כל גוש ודבר יש בעולם המציאות יש לו כח מושך ההולך ומושך גוש וזלתו, לפי גודל העצם כן גדל כח המושך, וכך זה מאחד ומשלים מספר החשבון אשר להאטמים בעצמותם וכן יושלם ויתקן כל גוש.

כאשר נוכחנו הנה לכדור-עופרת כח המושך היוצא מכה אל הפועל על ידי מדולדל-מחור (פענדעל-פֶּאַרְרִיכטונג) הכל לפי גדלו וכבדו, כן כח זה לכדור הארץ ולגופי שמים. ועל אמיתת פעולה זו אין כל ספק בחכמת הטבע. נחשוב ברעיוננו מקום פנוי בכל חלל העולם, שמש, ירח, ארץ, כוכבי שבת ולכת ומורות כמו שאינם, ונניח פי בכל רחב החלל רק שני אטמים דקים נמצאו, רחוקים זה מזה רכבות אלפים סרסאות, אז בין שני אטמים האלה יפעול כח-המושך. אבל הכח הזה מאד רפה יהיה, יען כי כבד האטמים האלה כמעט כאין יִחָשֵׁב, כי לפי רבות המרחק יחלש וירפה כח המושך, אבל בכל זאת לאט לאט יתקרבו, ואם אלפי רכבות שנים נפרדו, יתחילו לבוא זה אל זה עד היותם לעצם אחד.

ואם רבים הם האטמים בחלל העולם אז משפט התנועה והתקרבות לכלם ובכך יאמר עליהם כי מהם יצאו כדורי-השמים, אשר אנו רואים בעינינו, שמש וירח וכל צבאם.

מה שגה כל לית כזו, ירחיב החוקר את גבול חקירותיו עד התחלת הכריאה, או לכל הפחות עד מציאות גרמי שמים, אשר באמת לא נכון ולא יאות לרוח האדם לחדור הלאה, לגשת אל הערפל אשר שם סוד אלהים. ואם גם נאמר כי גרמי השמים יצאו אל סולם המציאות מהאטמים הדקים אשר בכח המושך התדבקו והיו לאחדים עוד לא תרויח החכמה הרבה, כי סוף סוף השאלה לעולם עומדת: איך ועל איזה אופן נתהוו האטמים האלה? ועל איזה דרך בא להם כח המושך?

האיש אשר לא יחפוץ להתעות בשוא נפשו, הוא יודה, כי הפתרונים אשר פתרה עד הנה חכמת-הטבע לא הצליחו להרגיע לב השואל; שאלות כאלה אינן במרחבי ממשלת חכמת הטבע, הנה מעל גבולה וכלל הידיעות הוא רק בדרך השגה בצמצום, וחכמת הטבע תחליט כי כח אחד שליט רוחני ימשול בכל העולם כלו, אבל בזה מונח עוד הספק אם השליט הזה (דער וואלמענדע גייסט) בתוך הטבע הוא, או ממעל לו? היינו: אם העולם בכללו, יתנהג על פי כחותיו הנצחיים אשר ליסודותיו הבלתי נפרדים, או על פי כח אחר העומד חוץ למחיצת היסודות, ועל פי משמרו ישלמו כחות-הטבע בכל היקום? וגם על ספק זה נוכל להשיב רק בדרך השגה בצמצום כי בטבע יודע רק כח שליט אחד. הכוכבים מתנועעים על פי חקים קימים, אבל אין אתנו יודע עד מה; אם אמנם הצליח ביד שכל מחודד אחד-אנושי לחשוב ולספור מדת תנועת הכוכבים, ולשים חוק ומשפט להם, אבל החוק והמשפט הזה הוא רק לשני גופים — כאשר נודעה התגלות החוק של תנועות והמשכת שני גופים-שמים של החוקר נעומואן — אבל מדת התנועה ביחס של שתי גופים, אשר בסבת כח אחד מהם תשתנה מרוצת השנים, והוא בעצמו ישנה מהלכו בסבתם, חשבון מדויקק למהלכים האלה עוד לא מצא שכל אנושי היותר דק ומחודד בעולם וזה נודע בחכמת הטבע תדה של שלשת-גופים (das Problem der drei Körper), אשר עינינו

תולדות אדם

הרואות כי הטבע יסתור הפתרון בעצמו מדי יום כיומו עפ"י ערך ויחס שמש ירח וה ארץ, ונוסף לזה כי בסבת השלשה תתחלפנה תנועות כוכבים אין מספר. מזה אנו דנין כי גם לחדות האלה אשר בטבע עצמו ימצאו פתרון, אין לנו קנה-מדה למדוד את רוח האחד המושל ושושלת בכל הסדרים והחקים אף אחד מאלף אלפי רבבות מני ארחותיו — ואף כי נרהיב עין בנפשנו לבקש דרכיו מרום ונשא מעל הטבע. אולם כזאת יתעלה רוח האדם ומעלתו תגדל גם על מעלת גופי השמים כי הוא יבין ויתבונן על קיומו וקיום זולתו — אשר אלה הגופים הנזכרים משוללי הבנה המה, ורק כפי חקם מוכריהם לסבב תנועתם ומעמדם.

מול הרוח המושל בטבע, השנת-רוח-האנושי כאסם נחשב; אמנם מול הטבע בעצמו אשר משולל הבנה הוא וככלי יוצר נדמה רוח האנושי וידעתו גדול ורם הוא. ובוזה נוכל להתפאר אנחנו בני אדם כי בלעדנו הטבע לא ידע והכיר מציאותו וקיומו, ורק אחרי אשר נולדנו אז הגיע הטבע, אף כי על ברכיו נולדנו, למעלתו על ידי ידיעתנו, ולא רק כאשר ימליץ החוקר הגדול בערנשטיין כי האדם אבר נצרך להטבע, כי אם האדם הוא האבר היותר נצרך והמשלים את הטבע כלו.

ועתה אחרי באנו לרעיון הזה, כי האדם מבחר הטבע הוא, ועל ידי יצירתו יצא קיום הבריאה אל ידיעת עצמו, עתה נעמוד בדבר הזה ונשים עין בחינתנו על תוצאות האדם, על תיקונו במדותיו ותכונותיו, אשר בהם זכה מניחו ממבטן היצירה, התעוררות והרגשה, הנמיה והחפץ, הירות הדעת, וחירות הרוח, אשר אלה הכשרונות נתונות להאדם מרכבות אלפי שנים ימות עולם, והחקירה והידיעה הזאת תהיה לנו לפתח למוד להכנת פרשת הבריאה בתורת משה רבנו, אשר אליה כונתנו בפרט —

מה שאנו מכנים בשם "התעוררות" אשר האשכנזי יכנהו בשם ענער ג'ע, לא מצאנו ככחות של הטבע-המת (דער טאָדטען נאטור), גם בצמחים לא נודע ולא נמצא; רק אצל הבהמות אשר יש להן חיי-עצבים (נערפֿענלעכען) ואצל האדם אשר הי חיי-רוחני המקושר אל פעולת-העצבים ואשר מסקור המוח תפוצנה, נוכל בצדק למצוא את עצם ההרגשה והתעוררות —

בשאר כחות של טבע-המת כמו אצל המגנט החמי ועלעקטרי, אשר תתראה לנו רגשת המשכותיהם והדוחק, ההרכבה וההפרדה עד אשר זיקי אש בקול המולה מהם יתבקעו, ככל זאת לא ישלוט בהם עצם. "התעוררות" אשר נראה אצל החיים. אצל הבהמה נתבונן על פי מרוצתם במרחק רב כי היא תולדת ההתעוררות, אצל בן-אדם יודע ההלך והתנועה עפ"י הרצון. אם מוח האדם עסוק ברעיון אחד, אז תתעלה התעוררות של הגוף, וגם בלי רצונו ימהר ללכת בדרכו, ואם יכבד ממנו הרעיון ויסתפק בו אז יעמוד סתאום על עמדו ולא יוסיף לכת. ככל אלה יקרא לנו כי הרצון הוא כמוח והוא מעורר את ההתעוררות בעצבים. המוח יקרא להתעוררות וחפץ הפעולה במדה

ברולה ונעלה מאד, וכאשר הרצון יתן לעצבי הזרוע התעוררות גדולה להגביה ולשאת משא כבדה, יותר מבפי כחם, כן יתן המוח לעצמו מרת התעוררות, אצל החוקר החושב והמשורר — להגביה רעיונותיו על גפי מרומי המחשבה, כי זה הוא כח ההתעוררות להגדיל ולנשא לפעמים פעולת האדם וכח מחשבתו למדרגה גבהה מאד מאד.

מהו אנו באים למשפט הזה: כי המוח הגדול שבאדם, אשר הוא לא לבד מושב המחשבות כי אם גם מושב ידיעת-עצמו (דער זימן דעם בעוואוסמזיינס), הוא גיב מושב כח-כללי אשר למרת התעוררות.

הרבה מן חוקרי הטבע יחשבו כי מחשבות האדם ישנתנו רק לפי איכות המאכלים, ואם אמנם לא נובל לגזור כן בהחלט, אבל על זאת הסכימו חכמי דורנו כי המאכלים היותר טובים יפעלו הרבה על המוח ויעשוהו מוכשר יותר אל ההתעוררות —.

וכאשר נוכחנו כי המוח הגדול שבאדם הוא מושב למדה הנשגבה המכתרת את האדם ברנשת ההתעוררות, כן נקל יהיה לנו להוכיח במישור כי המוח הוא המעשיר את חיי האדם במדות היותר נשגבות-גם מהתעוררות המחשבות, אם אמנם המדות האלה אין להן יסוד במחשבות ועיוניות, והם כנוים רגשות החסין והמאון (נייגונגען אונד אבנייגונגען). על פי ההרגשות האלה יתקן יבנה וינהל האדם הרבה יתר מאת אשר ינהל על פי רעיונותיו. למשל חסין העשר והון רב ככל הוא, אם נשאל איש בא בשנים בעל נכסים הרבה, למה לך לרדוף אחרי בצע, ולהביאך בדרכים מסוכנים, חשוב נא ערך הונך וערך שנותיך הלא יספיק לך לבלות ימך במנוחה ומרגוע! ואם איש נאמן רוח הוא יענה לך, אם אין דעתי ושכלי נוטה עוד לרדוף ולהשיג, אמנם חסין בלתי מוכן מושל בי, אשר ישלול מני רגעי-מנוחה, וכידו הנני כליהימים. הרגשות האלה נמועות בלב כל אדם ועל ידן הוציאו ויוציאו בני אדם כל מפעל למעניהם, ורק באמצעות ההרגשות השונות כתכליתן האלה, יצא תיקון שלמות האדם בעולם המעשה, ולכן תתן להן חכמת-הטבע יתרון רב כמו שנראה בזה הפרק.

המדות המזונות האלה אשר תלוינה את האדם על דרכי החיים, יש להן דמיון אל מדות כח-הגדול של הצמחים (מיט דער טריעבקראפט דער ספלאנצע) ואל הנמיה הטבעית (אינסטינקט) של הבהמה. אמנם האדם נתעלה בנמיותו, אשר רצונו ורוחו יפלט להן נתיב, ונמיותו נהלקות לשלשה מינים או סונים. המכונה-הפנימית; המעכל, הון, מרוצת-דם, וחלוף-החמר (שמאפּר וועכסעל) בדברים האלה דומה האדם אל הצומח, אשר בלי ידיעתו ורצונו 'עשו כל אלה. ואל הבהמה ישוה, כי כמוה יקבל בחושיו כל הדברים ההויים וקיים בעולם המציאות. אבל הוא גם נעלה על שני המינים האלה בחייו הרוחניים כי יקשור בדמיונו חבל-צורות שונות, ויפתור חדות חזיון-הטבע, ישתרר על הטבע וישיתוהו תחת כפיו, והכשרון הזה יבוא לו גם כן אחרי שני הכשרונות הראשונים, לאט לאט יבוא להמדרגה הזאת. להמעלה הגבהה

תולדות אדם

בסלם השלמות יגיע האדם רק על ידי החפץ והמאון אשר יקשרו את הרוח והרצון, אשר לא כן הוא אצל הבהמי והצומח המוכרחים ובלי ידיעה עושים כאשר יכריחם הנמיה הטבעית. וזאת נראה עין בעין על ידי המופת הזה: חבת החיים לא נודעה כלל אל הצומח, והבהמי יודע או חפץ בחיים, אבל אצל האדם חבת-החיים היא היותר חזקה ומורגשת בו בחפץ נשגב והוא יודע ומכיר את הפצו אל החיים, וכל פעולותיו הנה מכוונות רק אל תכלית החיים. ואם גם בנמיותו כבר מרום ונשא האדם על הצומח והחי, ואף כי ברוחו אשר לו לה ואזן להדרך תחת רגליו גם את הנמיות הנשלמות בלב האדם. הרוח ימשול בכל, ואיש הרוח יקריב כרנע גם את נמיותו להחיים למען החזק במשפט רוחו ולהראות לכל את אמתותו, ומזה רואים אנחנו כי מה שאנו מכנים רוח ג'י, יש בכחו לא לבד לסלול מסלה בעד הנמיות כי אם גם להפוך אותם ולבחור מות מחיים —.

חכמת-הטבע הרבתה אותותיה כדורנו להראות כי מוצא ומקור לנמיות האדם, אינם בתוך אברי הגוף כמו שהאמינו חכמי קדם כי אהבה, שנאה המלה דאגה שוכני בתי הלב הנה, כעם יוצא הכבד וחרון בשפיכת המרה ימצא — רק הנמיות השונות יש להן כח לפעול על פעולת-הלב, וכל העצבים יש להם קישור את המקור הראשי הוא המוח. וגם זאת מבורר כי האברים הראשים ג'י חוזרים לפעול על המוח, ויעוררו דמיונות ותמורות אשר בחיק התדרמה נחו. מושב הנמיות הוא במוח וראשית פעולותיהן נכרות באברים הראשים.

התיקון וההשתלמות של הנמיות הולך ועולה ממדרגה למדרגה, ממדרגת הצומח אל הבהמי ומהבהמי אל האנושי. הילד בראשית ימי חלדו הוא במעמד הצומח, ונגרע חלקו מן הבהמי, כי הילד יונק כל דבר הנתן אל פיו אף אם לא ירווהו, והעגל כי יולד ילך ישר אל דדי האם ויונק דבר הראוי לו. ואחרי זמן לא רב יעלה מעלה מעלה ויגיע אל מדת הנמיה הטבעית, ואחרי עת לא כבירה ישלם ויתודע בקרבו הרוחני, והילד יעלה ויבא ויגיע אל הנמיה המושלמת. קשה להבדיל בין הדבקים האלה, בין עת הנמיה הטבעית של הילד לעת הבשלת של הנמיה, כי שתיהן באות כאחת במשך יונקו משדי אמו, ומיד תתקשר גם האהבה אל האכות, ואח"כ אהבת אדם בכלל, אשר זה הוא סלם השלמות בידיעת עצמו. השנה הראשונה לחיי הילד על פני האדמה היא בעלת שנויים רבים וגדולים במבט-אנושי ובה נשלם ערכי וסדרי הנמיות אשר תתקנה את בן האדם להתהלך בראש ההולכים בארצות החיים.

כל אלה אשר ראינו ממדת הנמיות ומאת אשר נכנה בשם הרוחני הם יוצאים מחצי-עגול של המוח הגדול, ולפי מעמד החכמה כדורנו אין כל ספק עוד כי כח-החושב (דענקקראפט) שוכן בתוך המוח-הגדול, ולפי רבות עצמו וכמותו כן תרבה הדעת, וכך הניחו חכמי הדור אבן פנה לדרוש אחרי מכנה קדקרו של המוח ויבקשו לגלות בו כל כשרונותיו ותכונותיו של האדם.

המח-הגדול אם הוא במעמד ההשתלמות והתיקון, אז נקל ליחס אליו כשרון-רוחני במדה גדושה; החוקרים והרופאים כחנו זאת בבחינות שונות ויצא להם המשפט הזה ברור. ובחינות כאלה תעידנה על סלם השתלשלות האדם, מעלית חייה-הבהמי אל חייה-האדם, וגם תכונת המצח*) תעיד על כשרון-רוחני המיוחס להאדם. החקירה הזו תפתח לנו שער הכונה אל תכלית מבוקשנו בפרשת הבריאה, ובוה השלמנו הפתיחה וההקדמה בפרק השלישי.

פרק רביעי

התורה יודעת מה קודם לברייתו של עולם אבל אתה אין לך עסק לדרוש אלא מני שים אדם עלי-ארץ.
(ליוז כ, ד) (עירט רנה פל ח')

כבר התחקו חוקרי-הטבע על שרשי הסוגים והברואים השונים למיניהם, ובאו לחקר דבר ההשתלשלות מצומח אל עולם-הבהמי וכו' למשל: במים עכורים בלתי שוטפים נוכל להביט באמצעות מיקרוסקופ עגולים-דירוקים אשר למאות מתנועעים בנמף אחד הנתלה בחודו של מחט — עפי תנועתם יתראו כתולעים, מכסה גוום מעשה רשת חללם הלול ובתוכם יתגלגלו גיב עגולים דקים. ובעת יפתח מכסה העגול יצאו העגולים הדקים חוצץ, והולכים בחליל כברואים קימים. אין פה ואבר נראה בהם ובכל זאת לא ינחו כצומח על מקום אחד, רק מתנועעים והולכים בחליל כל ימי חייהם. כפי ההשערה היא ההעברה מן הצומח אל הבהמי, וכן יתראו לנו בימים איים רבים אשר יעמדו על גשר בניו מן הפאליסען. הפאל יפען הם חיות קמנות אשר מנוסם יצא רסש אשר יתקשה והיה לאבן, ברוחב סרסאות יתרחבו הפליסין בדמות עץ וענפיו יתרבו ויתקשו בים עד אשר יקום מהם סל עייקארא לען (קאראללענע-עלזען) אשר יאמר עליהם. האניות תפנענה בהם ותשברנה. השערות כאלה הביאו את המשפט החרוץ כהעולם הבהמי פלו יצא רק מעולם הצמחים, וידים מוכיחות כי נמצאו באכנים עתיקי עולם שארית הצומח, אשר היה לעולמים כמה רבבי רכבות שנים עוד מרם היות הבהמי עלי תבל, וכל זאת אות הוא להטבע כי הצומח הוליד את הבהמי. עוד יחזיקו להשערה קרובה כי התולעים הנמצאים בילדים רכי שנים הן המה התילדו למשפחותם בלי אב ואם בלי ביצה וחלמון ואלה ילמדו דעת מוצא וראשית היצורים. גם הרבו לדרוש ולהראות כי לא כל מיני הבהמות אשר חיים הם אתנו היום, היו מקדם קדמתה על הארץ, רק מינים שונים לעתים רחוקות יצאו לאויר העולם. ובוה יסכימו כלם פה אחד כי

*) כי אכנס אל האדם המוח גדול, בערך גדלו לעמת הבהמת, ממוח הבהמה, אבל כתכונת הקדקד אין להביא ריאה על כשרון האדם, כי צורת הקדקד לא תהיה תכיד לצורת המוח ועל כן קמו הכמים רבים נגד הרכם גאלל אשר בנה שמת הורת הקדקד (קראניאסקפיני) עיין בורדאח, אם בוע אונד לעבען דעם געהירנס. קארוס פויבע — המיל.

תולדות אדם

מין האנושי הוא היותר צעיר לימים על פני האדמה . קליפת־הארץ קבורת כל החיים — היא תצמח בחבה עקבות ושארית היקום אשר חיו מני אז על פני האדמה . האבנים השונות אשר בקליפת־הארץ המחביאות שארית החיות והבהמות, הן מימים עתיקים רחוקים זה מזה ומשונות בטבען . ואם נבדיל מיני האבנים לפי רוב ימיהם — אשר יגיע לכל מין ומין בסני עצמו עד הרבה מיליאָנען שנים — אז נוכל למצוא בדיוק איזה צומח ואיזה בהמה היותר עתיקים חיו על רצפת האבנים . האבנים האלה הן לנו לוחות קורות העולם הבהמי והצומח , ומן לוחות האלה אנו קוראים כי מיני בהמות השפלים במדרגה חיו לעת הזאת, ובאבנים הנמצאים יותר למעלה למעלה נודעו עקבות המינים כבהמות ובצמחים היותר מתוקנים ונדולים במדרגה . שארית אנרי גוף האדם נמצא רק בשמח האדמה אשר עתה היא פני הארץ, וזו עדות גמורה על אחרית יצירת האדם .

אם אמנם החשך עוד פרוש על הקורות לתיקון והשלמת חיי הבהמי, אבל בזאת נלך לאור החכמה כי חיי הבהמי עלו מן השפל אל הרם או מלמטה למעלה, מלפנים נמצאו והיו חיי הבהמי במינים נקלים ושפלים, מרם נקראו ויאתיו מינים הגבוהים לחיות כחיים.

הפליסען המה ממין השפל, אחיכ יעמדו המינים אשר אין להם חבר־עצמות כמו מושעלטהיערע, שנעקקען רק עצמותיהם הם קליפותיהם. אחיכ יעמדו חיות־בעלי־טבעות (רינגעלטהיערע) כמו עקרב, (שקאָרפּיאָנען, קרעבסען). ובעת היותר צעירה יודע מיני השוחים, כמו דגים צפרדע וכמהם, ואחיכ מין העוף, ואחר זמן רב היות היונקות אשר תולידנה בדמותן וצלמן חיים, עד הזמן היותר מאוחר שבו יצא האדם לאויר העולם.

בהענין הזה אשר אנחנו בו, שמו עיניהם ולבם חכמי חוקרי הטבע בדורנו, והרבה מן בעלי החכמה הזאת אשר תורתם אומנותם הרעישו את לבות תלמידיהם להאמין לכל הנחותיהם, ולמאן בהנחות העתיקות, המסורות בידינו משנים קדמוניות, ואני באתי סה לא לסלסל בדבר רק להראות כי גם בתורתנו הקדושה לא נמצא סתר לכל ההנחות וההשערות האלה, אשר הניחו חכמי הדור הזה והקדימו זמן בריתו של עולם הרבה יתר מאשר חשבו לפנים, ובכל זאת לא נוכל למצוא סתירה לדבריהם מן התורה, ולהפך כי גם בה נראה סדר ההשתלשלות מאוזב אשר בקיר עד הארז אשר כלבנון — מתולעת עד אדם המתוקן — אכל היא תשים קץ ונבול לימים הראשונים אשר נסלו בתוך רכבות השנים ואינם, לא תראָה חוט הקורות של האדם מהיסוד הראשון כי זאת היא נגד שמתה כמו שנתבונן בכללית מראשית הבריאה, היא תשים דבריה רק עלי ראשית התיקונים שהיו נצרכים להאדם המתוקן, ואחרי כן תגלה לנו סדר יציאת האדם ממעמדו הפראי אל התיקון. תכלית תורתנו לא באה להורות יסודי חכמת הכוכבים, אף במקום שנוגע ונצרך לענין. רק בדרך העברה אחזה הפרשה הראשונה להזכיר עיקר היסוד־האמתי, (מה שנוכל להשיג מכלל בנין העולם הוא מה שאנחנו

מסמנים מראשית השנתנו ולא מתחילת ההחלט) שכרא אלהים את השמים ואת הארץ. וכל עיקר של הפרשה הראשונה הוא רק הארה אל השנה אשר ישיג השכל מכל הנמצא בעולם התחתון והשפל (והוא לדעת הרב עקי' כינוי לעשרה מאמרות העצם וכי) ואחרי אשר דברה מהשגה הכללית תתחיל התורה לצייר מעמד הארץ בראשית יציאתה אל היש והמציאות, כי היתה כדור-גזי ואחרי זה עברה אל מעמד נוזלי, כל זה מכוון במלת תהו עד אשר הגיע הכדור הנוזלי בין מצרי הקור וקסאון. נקסאה הקליפה העליונה והמצב הזה תכנה בשם ב'הו. את חלל העולם בכלל אשר בו ישוטמו צבאות השמים והארצות בתמונת האיים בלב ימים תקרא בשם ת'הוים' יען שאין ליסדהעמעהר מקום קץ וגבול. או אולי תשקיף התורה על התחלת המציאות, האממים השנים הדוחק והמושך, או המחויב והמשולל, אשר על ידי הרכבותהם הראשונות הנתנות רק להשגת-הדמיון, נתהוו ראשית היות הארץ, אם (מאמעריע) כל היקום (*); והאממים היותר דקים סן הדקים, והיותר רכים מכל צורה כמבואר בפרק שלישי, נקראו בשפת התורה ת'הו וב'הו, אשר כאלה הכנויים הנותנים אונים לתורת השגת האממים, מונחים ראשי המושגים היותר מוכשרים להגשים יציאת ההויה אל הפועל, ובעת יצאו הכוחות השנים בפועל המציאות, אז במרחבי חלל העולם היה החושך, ואין כל קרן אור מבהיק. — אף יודעת התורה כי שם בנבהי מרומים נגוהות ושמשות לרבכות, מני שנות אין חקר כבר יצאו לרוץ אורח — כמאמר המדרש: הדליק גרות ופנסין לידע האיך הוא קובע תימליוסים — וגם חומר מים רבים במרחב החלל במקום מיועד על פני ת'הוים חלל העולם, יודעת התורה, שהיו קודם לברייתו של עולם השפל אשר היא תכנה במלת 'הארץ', אבל גם אחרי הידיעה הקדומה הזאת, לא תפסל דרכה במרומים, לא תשים משפטיה על חקות הכוכבים, על מאוריי-אור, ועל צבאות שמים, רבי העולמות ויתר הליכותיהם, רק תעיר און לשמוע בידעה הכללית, ובמקראות אחדים תכלול כל משפטה אודותם, ומיד תשוב לראש למודיה, לדבר מתולדות התולדה, ועל השתלשלות האדם מני שום עלי ארץ — .

ורק אחת מהנחותיה תלמדנו בינה בשימת ההכרה והשגת-הצמצום במרוצת מאמה. אשר אם נתבונן בתולדה מראשית היותה מציאותה וקיומה ונשים לבכנו לחקור אחר ראשית כח הבריאה, לא נבקש את הכח הרוחני בחומר עצמו רק צריכים אנחנו לבקש את הכח מעל לגבול החמר, כי הרוחני חוץ ממנו ועומד עליו. את החומר תציג לנו תורתנו בחומר מים הקדום, וכח הרוחני, רוחנית הבריאה העומד עליו ברוח אלהים מרחפת על פני המים. רוח אלקים המרחפת על פני המים, הוא רוח אלקים הבורא כל והמחזק לכל, והמרום על כל, הוא אלהי העולם.

(* המדרש רבה יכנה את שני האממים הידועים בשם: נטל הב'ה שחי פקיעיות ארז של אש וארז של שלג ופת כן זה בזה, ומתן גברא העולם — (שם פרשה יוד).

אחרי הניחה בראשית יציאת המציאות — והכל רק כפי השנת-הצמצום ולא בהחלט על התחלה — תשקיף התורה על אותו מקום חושך בתהום חלל העולם, — שבקש לבנות פלמין והוה אותו מקום אפל — מה עשה ? אחרי שנתחברה והיתה תהו ובהו, אמר אלהים: אור עולם שנברא תחלה יאיר ויפיץ קרניו על תהו ובהו זה, האור זה נלל את החשך — ויהי אור ובו נשלמה מציאת הבריאה .

בשמת השנת הצמצום דברה תורה ; אחרי התבוננה במעשה בראשית לפי השגה היותר מקובלת, תשקיף בעין כחינתה על כדור הארץ כפי יתראה לעין המשקיף ותקרא לו שם כפי חקי הכוכב ; יען יודעת התורה מה קודם להנחת כרייתו של עולם כי כל קוי הכוכב מכל סני האדמה, יתאחדו במוצק האמצעי של האדמה, ותמונת האדמה ככדור מתוקנת, לכן תתחברנה יחד קוי הכבד בתוך האדמה, ויעמדו כלם כמו מוצק (זענקרעכט) ; סני האדמה יקרא לכנוי ותואר לשטח העליון ובשם הזה לא יכנה את השטח העליון עם כל ההרים הגבוהים והעמקים הרחבים, רק שטח-העליון-המופשט לכד (אידעאָלע אָבערפֿלאַכע) באופן כזה : נניח כי ים האטלאַנטי, יאור-הנגבי (יזר-זעע) וכל הימים הסובבים על שפתותיהם ותוצאיהם איש בנכול רעהו יתלכד, ובשלשלת-חזקה נקשרים הם בשמיפתם ומרוצתם, ונחשבם רגע בדמיונו כי המה נחים ועומדים משטף מרוצתם, אז בנקל יתראה המראה (שפיענעל) שלהם, חלק אחד מן הכדור-הארצי אשר נבולו ינביל חופי-הימים — ואם נחשוב ברעיונו כי חלקי כדור הארצי עם כל העקמומיות שלהם, בכל פאות השטח יתפשטו מתחת וממעל עד אשר יתקבצו במקום אחד, אז במעמד הזה יתראה לעין כדור-שלים, פני שטח העליון המופשט יכונה גיב פני-ים (Niveaufläche) .

שטח המופשט אשר יתראה באמצעית המראה הגדול של הימים המוקשרים (איינע אידעאָלע אָבערפֿלאַכע דיא מיטמעלסט דעם אונגעהירען שפיענעל דער פֿערבינדענדען-מערע דאָרגעשטעללט ווערדען קאָנן) תקרא תורתנו הקדושה בספר הבריאה בשם רקיע בתוך הימים ועל השקפה הפנימית בסדר הבריאה בשמת השנת הצמצום אמרה התורה : ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים .

על דרך זה נפתור כל המקראות המיחסים אל אלהים כל דבר, אשר השגה אנושית תופשת לפי התבונה הידיעה וההתחכמות, אבי הנביאים ירה אכן פנה לשטה זו, ומראשי מקראי פרשת הבריאה נוכל להכיר את השיטה באלהות אשר לאדוננו משה נותן התורה. אחריו נמשכו נביאנו חזי יה בכל חזיוניהם משאיהם ונבואותיהם, אשר כידיעה הקדומה הלזו תפטרנה חידות הרבה במקראות שונות, המדברים מדברים קלי ערך ובכל זאת מיחסים אל דבר יי אשר כטוחלם גחשב בעינינו — .

והחוקר דארווין יוציא משפט. נקל מאוד להכיר ולהודות באומר ודברים את אמתת מלחמת הקיום, אבל קשה מאוד — לפי דעתי — לזכור אותה תמיד, למען לא תשכח. כל עוד אשר הידיעה הזאת איננה חרותה על לוח לבו, אז כל בית נכאת הטבע, ברוב סגלותיו, העושר והיוקר, המחיה והשגנוי בבית הזה, אז יתראה לו כמו מתוך עב הענן או גם בערפל חתולתו. אנחנו רואים כי קרן אור פני הטבע, אנחנו רואים שפעת כלכלה; אבל אין אנו רואים, כי צפור הדרור אשר ירון בלב שמח יחיה נפשו מחללי סגרי רמשים אשר ימרוף, והוא מאבד וממלך; או הוא יפול שדוד במלחמתו לפני שונאיו; אנחנו לא נזכור כי מרבית שפעת הכלכלה לא בכל זמן ותקופת השנה תמצא —

אם אנהנו מדברים אודות מלחמת הקיום ברעיון כללי, אז נחפוץ לציין את יחוס הברואים אשר זה בזה תלוי, ולא רק בחיים של פרטים מיוחדים עומדים בפני עצמם, אך ביחוס היותר נעלה, והוא בהשפעה על הנולדים אשר יבואו למלא מקום אבותם. הן לאמת ולצדק נוציא משפט כי שתי מאות מיני חיות טורפות (רויבטהיערע) ילחמו בעד החיים וכעד מזון ומחיה. מלחמה בעד הקיום תהיה אז, אם הארגניזם רודף אחרי פריה ורבייה.

וכל דבר המתרכה מוכרח פעם אחת בתקופת חייו לכוא לידי הפסד, כי לוא עמד כל היקום אשר ברגליהם באין כליון, או לא תכיל הארץ לכלכל אותם ולתת מזון ומחיה לכל בריה. ולכן בעת הרבוי של פרטים הרבה, תתנשא מלחמה עזה ביניהם בעד הקיום, המלחמה תשתרע אם בין המין עצמו או נגד מינים אחרים, או גם ביניהם נגד תנאי החיים הסובבים אותם. החוק הזה ישים מעצור בעד הכליון הגמור, למען לא יפרצו בעלי-האיברים בארץ ואיש את רעהו חיים בלעו.

המזון המחיה והכלכלה, המה יגבילו לדוב מספר קצוב לפריה ורבייה של מין בעיה, אשר חי בהם; אבל לא רק המה בלבד, כי אם גם אויבים וטורפים ימעיטו מספרם, אבל הממעיטים האלה יוכלו להקרא בשם הפסד לשעתו והכליון היותר גדול יעשה במין ומין מות פתאום, או דבר כבד, כי הנסיון יורנו אשר אם יתרבו במקום אחד מיני בעלי חיים רבים או יצר להם המקום וכליון חרוץ יבוא עליהם. ואם נתבונן היטיב על המלחמה הזאת אז נראה ברור, כי הטבע הפליא בין אחד לרעהו ואת המין או הסוג האחד ברך בכל טוב ועל כן יאריך ימים ואת השני החסיר מטובה ועל כן יפול שדוד לרגלי החזק ממנו ויסוף מן הארץ. וכן בכל משפחות החיים והאדם. החזק יגרש את החלש או יכריענו ויקח מקומו.

גם האדם הקדמוני, אשר פרשטנו תדבר בו, נראה כי הוא אחוז במלחמת בעד קיומו; תורתנו תראנו כי הוא נוסע ממזרחו של עולם, ובא כהלך וגר לגור בעדן, שם מצא מנוח לכף רגלו, ושם הניחתה השגחה הרוממה. אחרי שבתו ורבעו בארץ החדשה הלזו, יצא אדם לפעלו ללחום מלחמתו את אויר הארץ החדשה, יחל להתחנך לחיות בהיים העדנים, ישתנה

הולדות אדם

לפי השפעתם הרבה עליו, יבלה ימיו — והמלחמה בעד הקיום תעוררהו לצאת לקרב מול תושבי שטח העדן משנים קדמוניות. מלחמה עזה וגמרצה עתה לפניו, ראשיתה להתקומם מול אויביו שונאי-גר הלך ונוסע לכל יגולו מפיו המחיה והכלכלה להחיות בהם נפשו, ולהראות את כחו ועוצם ידו, כי ידו בכל וכל עץ הגן העושה פרי למינו רק לו ולמשפחתו מזומנים המה מן אל זן. עץ פרי, אשר בו חי והחיה את נפש מינו, היה לו לעץ חיים ימים ושנים ודורות הרבה, עד אשר רגשת והכרת מלחמה בעד הקיום עוררתהו (והוא בליים במשך דורות הרבה כאשר נתרבו ממינו זרע רב, והצורך והשעה דחקתו —) אז בפרוח אויביו כמו עשב ויציצו כל פועלי רעה לו, אז מלחמת-הקיום התנוססה בקרבו לכל יפול שדוד תחת אויביו, והמות הוא ארב לו בכל צעד רגליו.

מלחמה בעד הקיום היא היתה המינקת, האומנת המחנכת את האדם להבחין מה טוב לפניו, אם יתגבר להיות גבור חיל בארץ אז מה טוב חלקו בעדן להיות אדון ומוריש לתולדותיו אחריו, ואם יתהפך מתחת שינוים רעים ושוניים, ויד תושבים־הקדומים בו אז למה לו חיים? מלחמת-הקיום המחנכת-הטבעית, ההכרחית וההתנגדות הנה הביאוהו על המעלה היותר נעלה בסלם־התיקון והשלמות, הן הנה העמידוהו על השלבים הגבוהים והם הדעת והבינה.

תכלית מלחמת-הקיום אשר היא שמירת האדם את פרנסתו ומזונו; (ואם היא שמירה אז בודאי נמצא מי אשר חפץ לגנוב או לגזול ממנו) ולהיות עבד נאמן למען ביתו זרעו ומינו למען ישבעו ויחיו בנותה, הוא אשר תורתנו המהורה תקרא במלות אהדות: ויניחחו בגן־עדן — ל ע ב ד ה ו ל ש מ ר ה" וכאשר תורתנו תבצע אמרתה, בהיות האדם במעמד המלחמה בעד קיומו תעיר לנו און מלין תבחן במקרא השני, כי מאכלו ומזונו מכל עץ הגן אשר מלחמת־הקיום עוררתהו לשמור לעבוד ולאכול מפריה, אשר הוא בלשון התורה ויצו יהוה אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל, הם היו לו למהיה ולעץ־חיים, טרם הגיע לכהינה זו, טרם הרגיש את הלחץ ואת הדחק כי חייו תלואים, ועתה כי מלחמת הקיום תפקוד עליו ברוחה הקשה לשמור את נפשו ממות אשר ארב וצודה לו אויב תושב־העדן, יהיה לו המאכל רק להצילו ממות, ובנפשו יביא לחמו, לכן עץ המאכל העלה אותו על במתי הדעת, להבחין מה טוב לפניו, ולחתרחק מן הרע השמור כרשת לרגלו, איפוא לזאת תשתכל פרשת הבריאה במתנה הראשונה הנתנה לאדם-הקדמוני, היא הדעת אשר באה אליו מאכילת העץ, רצוני מידיעתו שאוכל מן העץ אשר מתחלה לא ידע ולא השכיל רק כנפש חיה, הי על פני הארץ, וכמות נפש חיה כן מת עבר ובטל מן העולם — מתנה ראשונה זו נתנה לו בתנאי קודם למעשה וכנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו כן הודיעה לו השגחה העליונה — (והוא בלשון מליצה (בילרליכעו-אויסדרוק) שהחכמה אוהבת להתלכש בלבוש-

גשמי, מאמריה, הנשמעים לאזן בני אדם — כידוע) שהמתנה הטובה אשר תקבל הוא בתנאי ש'יודע לך חסרונך, והנעת אל הדעת כי בן מות הנך וזה יתרון הדעת מן האינסטינקט, מצד הכרת-עצמך שביום תמעום מעם לחיך ינעם אכל, ובדעת תבחור את הטוב, ותבדיל מן הרע, אז בעקב הדעה זו פרוך המות, ויודע לך כי המות הוא בעל חרמך, וצפוי אתה אלי חרבו, אשר עד כה בהיותך רק בעל נפש-חיה, איידיעתך תמכה הצלחת-חייך והסתירה ממך צל-מות.

אם אנחנו נתרגם את קול אלהים המתהלך בעדן, המצוה את האדם לבלתי אכול מעץ הדעת, והאדם לא שמע לקול מצוה זו, במלת אינסטינקט אשר האדם בצאתו אל חיים חפשים עפ"י רוח ביתו פנה עורף אל קול האינסטינקט, אז נבין מזה כי מעת הזאת היא תחלת, או ההתחלה למציאות-המוסרית, ובצעד הזה לחירותו, מוסדה אבן-פנה בחייו-המוסריים, המחוקק יכנה הצעד הזה: 'איינען פאלל דעם מענשען', והפילוסוף יקבנו 'איינען ריעזענשרים דער מענשהייט'.

ופרשתנו העוסקת בסדר המעלות לשלימות האדם, לא תכלא מהגיד דעתה ש'עליה זו בקנין הדעת — היא ירידה ומוטב לאדם שלא יצא לחירות הדעת, ולא נצרך לבוא לבחירת הטוב והרע, רק מכל עץ הגן היה אוכל בלי הבדל, ולא היו חיי תלואים לו מנגד, כי הוכן מזון ומחיה די ספוקם לכל הבריות מעתה כי נתרבו היצורים והברואים לכל מיניהם התפשטו בנגן עדן — ואולי גם בין מין האדם עצמו לרוב סרפם ורכים התקוממה מלחמת תנופה בעד הקיום וההויה בארץ החיים, לכן עץ המאכל, אשר הורה אותו לדעת לשמור את הטוב לפניו להשאר נפשו בחיים, עץ הדעת הזה הורה אותו כי המות צורה ואורב נפשו לקחתה — וידיעה זו — כפי דעת פרשתנו, היא מנרעת להצלחת הנוצר הזה החי זה אלפי שנים על פני הארמה.

פרק ישי

אמר רב אחא בשעה שבא הקב"ה לבראת את האדם נמלך במה"ש, אמר להם נעשה אדם, אמרו לו אדם זה מה טיבו, אמר להן חכמתו מרובה משלכם, הביא לפניהם את הבהמה, ואת החיה, ואת העוף וכו' העבירן לפני האדם, אמר לו מה שמו, אמר, זה שור, זה חמור, זה סוס וזה גמל, וכו' והעבירן לפניו זוגות אמר לכל יש בן זוג, ולי אין בן זוג, ולאדם לא מצא עזר כנגדו.
(בראשית כ"ב פ' י"ז.)

בקורות תולדות האדם, אשר ארכה מארץ מרתם, מצאנו לפי הליכות חקירותינו שני דברים הנותנים היתרון הגדול להאדם השלם להקרא מתוקן.

*

אחרי תקופות ימים ושנים הרבה אשר המלחמה בעד הקיום הכריחה את האדם להבין ולדעת להבחין בין טוב לרע, לבחור בפרי המתוק והערב לחכו, להכין לו מאכל במקום בטוח, להסתיר מחבואו משארי בעלי נפש חיה, לדאוג בעד חייו שבל יהיו תלויים מנגד, אָז ההכרחים הנוכחים ועוד אלפים אין ספורות למו העלוהו על מעלת חושב מחשבות, ולחבר מושגות מחולפות; לרגוש בהרגשה פנימית מה הוא חבל, עצבון, כאב אָנוש, מה הוא השתוממות, פחד אימה וכיו' המהשכה וההרגשה הביאו את האדם לאט לאט אל מעלת הבינה והדעת, ואז עלה האדם במדרגה הגדולה להיות בעל ה ל ש ו ן . —

הלשון אשר דבר בה מין האדם המדובר בו כעת, לא נופל היה מן הלשון אשר עוד אָנו שומעים מבהמות היותר נשלמות או מאדם־היערי *)

קול הברה אשר השמיע האדם החדש קול קריאה הי' לקרוא בשמות העצב, התמהון האָסון וששון, קול בטוי הומה כקול הטבע בדברו. ופילולוג אשכנזי אחד ישפוט בענין הזה כערך הזה: הַבְּרוּת: הוּ! הַ! אֵ! הַ! אֵ! אָךְ! וַי! אשר כמעט בכל לשונות על פני האדמה, יתנו אותות על הרגשות, הכרות הללו היו בלי תפונה — ההתחלות להלשון. להאדם נתן הכשרון, לציין את דמיונו אשר ראה בעיניו אשר שמע באזניו אשר הרגיש ואת אשר חשב עליהם, בשמות וכמלות; או ביתר כאור נאמר — לא באמצעות קולות נשְׁמִיט (nicht durch bloss gehauchte Töne) רק בקולות כאלה, אשר החיך, הלשון, השְׁנִיִּים השְׁפָתִים והחומם עזרו להשלים המבטא, קולות כאלה אשר יוכלו להיות נפרדים אחדים אחדים. הבהמה תוציא את הקול רק כנשימה; והאדם יוצר את הקול וידבר בו. (דאם שהיער הויכט זיינע מאָנע בלאָס; דער מענש בילדעט אונד שפּריכט זיא.)

הכשרון הזה התקין והשלים לאט לאט את האדם עפ"י הנטייה להתדמות אל מין זולתו, הנטועה בקרב האדם; אשר האשכנזי יכנה, מריעב דער נאכאָהמונג" ולכן היו המלות התחליות הסמוכות אל קולות הקריאה להרגשות, מלות אשר נשמעות בהביותיהן החודרות לשתי אזנים.

עוד נוכל לשפוט מפי עוללים ויונקים איכה יכנו הם דברים על פי הקולות אשר יקשיבו מכל בהמה וחיה אשר סביב להם; למשל לרחל יכנו בָּאָ לשור בו לתרנגול קיר קו, וכיו' והם הקולות והברות של מיני בעלי חיים הנוכחים. הלשון אשר אנחנו דוברים בה, נשתנה צורתה מכל וכל ואין רשומה נכר, משפּת־הילדים" אשר דבר בה מין אדם הקדמון, בכל זאת אחרי הדרישה נמצא בשפת עבר, וכמו כן בשפת אשכנז מבטאים הנכנים והונחו בראשיתם אחרי קול הברה הטבעית הנשמע לאזן שומעת, כמו ערער תתערער, קרקר קיר; סור התפוררה, ובל"א ראָללען, ראָססעלן, קראכען, בריווען, זויען, מלות כאלה הנמצאות לרוב, מורות על הברות הטבע הנשמעות בקול צלצל לאזן, ולפיהן נתיסדו קולות השפה המדוברת בין יושבי חלד.

*) Siehe Gartenlaube 1874 Heft 1. Seite 61.

תולדות אדם

49

האדם הרגיש את הצורך וההכרח — לא לכר מדברים אשר שומע — גם אלה הדברים בעגנענשטאָנדע — אשר הוא רואה, בחוש מרגיש מיוחד לסמן ולצייר על פי מלות ומבטאים, לכן גם בהכרח הזה נחה הנטייה להתדמות (דער מריענב דער נאכאהמונג) את האדם לשלימותו. מילדותנו מושבע ההרגל, כל הרשמים (איינדריקע) הנעשים על איזה חוש סחמשת החושים שיהיה, לא נוכל להרגישם בחושים הנשארים רק על ידי חוש השמיעה, (רצוני אם חוש אחד נפסד וחסר, אז לא נוכל לדמות את הרושם רק עפי' חוש השומע —). נפו החכמים לתת השגה להנולד עור מה הוא צבע אדום כתלע (שארלאך־ראָטה), ואחרי רוב דברים בציורים שונים הנה והנה קרא העור כי רוחו יבינהו, הלא הוא המראה הנדמה אל תקיעת השופר —! גם המחזה היותר פועל על ראית עינינו, נשתדל לרוב לסמן ולתאר על פי קולות חזקים (נאכדריקליכע מאָנע) להבינם לאחריים; אם דבר עושה רושם טוב ונעים כנפשנו, אז מכקשים אנחנו לבטא בשפתי חלקות, ובקול נעים להנעים נאום; ורגשת נפש מתאכלת אוהבת להתגלות בהברות אלמות והומיות ורגשת נפש שטחה בהברות זכות וצחות. בנקל נבחון כי אותיות כמו: אָ, אָ, קר, פּ, סר, שר, יורו על חזק וקשיות; או, אוי, על אבל וקינה וכולי. כל איש החפץ מעט להתבונן בשפתו אשר ישיח כל היום ימצא בנקל כי מה שהוא שומע, רואה, מרגיש וחושב, בהתדמות מה אל השמיעה, יוציא עפי' קולות נפרדים, ורק בקול הטבע מיוסדים אדני הלשון.

והחיקר בר ערד אָוּו בפתח מאמרו לדברי ימי עולם (צד 59) מוסיף עוד בענין הזה להחליט כן: אל הסבות הרבות אשר נחשוב, תִּקְשֵׁב גִּיב השפעת האויר ותולדות בריאת הדום הארץ על שבטי בני אדם אשר נתישבו שם. ארץ הרים תתן מכמאות המדברים בחזרה (כונתו אל הָהָר), ולכן תושב ההרים ירגיל עצמו לשוח בקוצר נמרץ, ולשונו בלתי מתוקנת, ואלה התושבים בארץ מישור ורוח צח ישב לאפס, יבטאו וינפחו קולות ממושכות או מרוקעות; ויען קול קשה ועב לא ישמיע הָהָר, לכן לא יוציאו כלי־מבטא שלהם, מיני הברה כהקודמים, רק שפתם ולשונם רכה ונעימה היא. כמו כן נוכחנו ששפת יושבי דייטשלאנד לצפונה, ארץ אין בה סלעים, רכה בלשונה ושפתי הדרומיים ארץ הרים וסלעים כבדות.

ואחרי כי נפלגו בני אדם ללשונותם, בכל זאת בכמה מלות יסכימו כלם פה אחד כי הן הנה המקוריות אשר נשארו מקדם קרמתה, אשר הרצו לשון המדברים. בכל ארצות פזוריהם אשר פזרו בני אדם ממושבים הראשון, ראו והתבוננו על אלה הנמצאים אשר תמיד לנוכח פניהם בכל מקום מושבותם; ובעד אלה הנמצאים (געגענשטאָנדע) התמידים, לא הי' הצורך ואין כל הכרח להמציא להם מלה ושם חדש ומיוחד. מי אשר נסע למזרחו או למערבו, ראה ממעל לו את השמים, ומתחתיו הארץ ומסכיב לו את העץ, השמות לאלה נשארו תמיד בכל הלשונות, כמו שיצאו ממקור הראשון, ועוד היום בלשונו נשארו גזעם ושרשם. לו היתה בידנו לבוא עד שרש השניים

תולדות אדם

בהברות השרשים, ולחקור אחרי הסבות של יצירת השם והמלה השומה עתה בפנינו כי אז ראינו זאת ברור. כן יחס אחד במשפחה. יחס האב האם ובניהם שוה ונדמה בכל פאתי הארץ אשר תחת השמים.

הן נקשיב קשב קול אותות אשר יוציא התינוק, או הילד יביע והוא אות א, ואל האות הזה יחבר הברות כמו הא בָּא, אָב, אֵב, והנה בשיחת הילדים לרוב באופן שהזכרנו בזה. ויען כי הברות כאלה לא הושמו בפי הילד, ולא למוד מִדְבָּר כזה, יען כפי שנות חיי הילד לעת קזאת, אין עוד בכחו והבנתו להשיג ולשמוע אל קול המדבר, לכן מבורר הוא, כי שיחת הילדים, הברות טבעיות הֵנָּה, וקול הטבע הזה מתהלך בפי הילדים על כל פני האדמה. הן תינק בן שנה בכללית הוא כרוך אחרי אביו ואמו, והאבות יתבוננו על כל רגש ותנועת הילד, לכן מרוב חבתם אל יוצא חלציהם יִבְנו את הברות וראשונות הטבעיות בשם. לאמר: הֵבֶן ידע לקרוא את אבותיו: וכמעט בכל הלשונות (מחליט ברעדאון) יִשְׁמַע קול צולל הברות א, או, אָב, בא וא בשם המוליד. בלשון עברית יִקְרָא אָב, ערבית אָב, גריכיש פֶּטֶר לאמין פֶּטֶר, איטליא בֶּדֶר, אנגלי אשכנזי פֶּטֶר פֶּטֶר) וגם כבא פֶּפֶא — גם בשיחת הילדים הוא קול הברת א, ע, אָם, אָם, מִים, מֵאָם, ובעברית נודעת היולדת בשם אָם; גריכיש מֶטֶר, לאמין מֶטֶר, איטליא מֶדֶר, צרפתי מֶר וגם מֵמֵא, אנגליא מֶדֶר, ושיחת ילדנו מֵמֵע, וכן הוא דומות מלות הרבה בשפות שונות, השוות במתכונתן אל קול הטבע בכרו!

הענין הזה גדול ויקר הוא לחקור אחריו כמו שידוע, אך לא עלינו המלאכה לגמור, ולא באנו בזה רק לעורר מעט על מבטאות הטבעיות אשר נוכל לעשות לנו השגה על איזה אופן קולות המבטא נשמעו בכלי מבטא של דור מין אדם קדמון.

מכל הדברים הנאמרים נוכל ללמוד כי הלשון־הטבעית אשר דבר בה האדם היוצא לתקון, היתה הקריאה אשר קרא את חית השדה השכנים והסוכבים אותו, ואשר נלחם מלחמת־הקיום נגדם כל הימים, ובלים לפי קול הגעיה של שור, לפי נעירת החמור דהירת הסוס צהילת־הגמל נהימת הכפיר ושקיקת הדוב, וכו' וכן לפי הֵגֶה של היונה, צפצוף הצפור, דָּגֵר של הקוֹרָא* קריאת הגשר וכו' וכו' שֵׁנֶן האדם את לשונו לקרוא ולכנות את בעלי נפש־חיה אלה בשמות. העדות העתיקה ההיא תגלה לנו פרשתנו, על ראשית שיחת־ילדים של מין האנושי אשר פרשת־הבריאה תתעסק בו, כפי הבנתנו ואשר רבותנו בעלי האגדה הגידו שדש ראשית חכמה של האדם בהגיע אל מעלת הלשון, שזה באמת הוכחה האמתית על חנינת דעה וחכמה, שהחלו להגיע את הגרון החיך השנים הפה והלשון להוציא קול הברות מצורפות, תספר לנו תורתנו בלשונה: ויצר יהוה אלהים מִן־האדמה כל־חית השדה

* יש תחת ידי באור יקר קרוב לדרך הבקרת בדווננו, מאת כבוד אדוני אבי סטרי ורבי, הרב הכותב־הסמף הספואי, חכם נודע זקן והגל בכיד סיק רבי פנחס זאב הלוי נ"י על השרש דגור.

תִּלְרוֹת אִי־

ואת כל-עוף השמים ויבא אל-האדם לראות מה יקרא-לו וכל אשר יקרא-
לו האדם נפש-חיה הוא שמו. עקבות ראשית המבטאות נראות יתר כולמות
בכתוב של אחריז האומר ומעיד שעיקר לשון האדם הי' רק בקריאת
השמות לבד, ואשר זה הוא יסוד והתחלה לשפה, וזה מורה באצבע על
מעלות התיקון והשלימות בנינה ודעת בהכרת דבר ובהכדלת המינים, אי-
ע"י כחינה זו וזה האדם למתנת-הדבר,

אמנם הכתוב הזה יעיד עוד דבר אחד גדול בענין התקן של האדם;
והוא כמו שהפרשה בלח מהחל תעביר את קנין השלימות בראשונה אשר
כבר קנה האדם, ואחר כן תגביל את חסרונו — כן בענינים הנעלים אשר אנחנו
בהם, תספר לנו שלימותו: ויקרא האדם שמות לכל-הבהמה ולעוף השמים
ולכל חית השדה — אמנם עוד לא הגיע האדם אל שלימות הפֶּתַח נמית
האישות, לא ידע עוד את הווג, לבחור כדעה, ולמצוא את אשר יבקש —
אך לעת הזאת עמד עוד בתחתית האינסטינקט, התחבר אל מין הנקבה
באשר נשאהו ורחיהאינסטינקט ללכת, לכן משולל היה האדם עוד מידיעת-
עצמו מהכרת פעולת עצמו, מהרגש תשוקת-גופו ותאות לבו הנתנה לו;
וחסרון הזה הוא המסריד הגדול בין זמנים רבים ומקומות מרחקים, בין דורות
מין האדם אשר באו אל תיקון הדבר, ובין הדורות הבאים אחריהם אשר קנו
יתר השלימות בהכרת נמית-האישות, פרשתנו תחשוב זמן דור הקריאה
והמבטא בשמות את חית השדה ועוף השמים לתקופה בפני עצמה, לכן
תשים גבול לתקופה זו שנק' עד פה בא האדם לסדר תיקונו, ועוד הי' עומד
הרחק משלימות הכרת בת-זווגו, וזוה הוא המשך הכתוב אשר אנו מהפכים
בו מכואר ולאדם לא-מצא עזר כנגדו —!

אחת מן הגדולות שבחברת בני אדם, היא חברת איש ואשתו להקים
בית אחד, כמו שאומר הכותב האישנוי* "דיא עהע איזט איינע דער
אַלמעסטען אינסטימוציאָנען, וועלכע דיא מענשען זייט איהרער ערסטען
ערהעכונג איבער דען מהיערישען שטאנדפונקט זיך אנגעאיינגעט האבען" —
טובן מאליו, שעברו כמה וכמה דורות למין האדם, אשר חי במעמד
הפראי מכלי הכיר את ההתדבקות באישה אחת מהנשים אשר סביב לו.
סלהמה ארוכה היתה בין דורות האי-מתוקנים בעד הזדווג וחבור ודבקות
האישות, ומעולם נראה כי מספר הנקבות עלה למעלה ממספר הזכרים. הנקבות
אשר התדבקו בזכר אחד, בקשו ממנו טהסה, ותחת זרועו חפצו להתלונן,
לכן מוכרח הי' הזכר ללחום מלחמת-הזווג דען קאמפף אום דיא עהע, מרבית
הנקבות אשר חָבְרו והתדבקו אל זכר אחד, הן הספו לו רכות וחלישת העצבים,
המשיכוהו לשבת בחיקן, לישנהו על ברֶפֶן להתעלם אֶתָן באהבים ותהיינה
לשומרות צלעו; העגכות היתה הסבה הראשית להתבונן על אבדת כחו
ושקוי-עצמותיו. ברבות הימים הגיע בעל לצלעות הרכות העומדות לצלעו
ולצדו, למעלת ההכרת-האישות; ברצון ובחפץ לפי תשוקתו ותאותו לקחת

* Otto Spammers Illustriertes Konversations Lexikon Seite 1277.

אחת מן הצלעות לו לאשה. עד הנה הקיפוהו הנשים מכל עבריו ותהיינה כצלעותיו ועבשיו רק בצלע אחת כתר והוא צעד רחב אל השלימות וכצדק נקראה הכרת נמית־המין (געשלעכטס־מריעב). שלימות־התיקון כי בו החל האדם לעלות במעלת התיקון היותר נשלמת, ומטעלה זו נוכל להתחיל סדר היחש למין האדם החשוב והנכבד בברואים על פני האדמה.

פרשתנו תכנה כל פעל המבע למענהו, ליי לבדו, כמו שתורתנו בכלל תיָדַם כל דבר חוק המבע ומשפט במדינות, ליד יי העושה לתכלית האישים אם לחסד או לשבט הכל לפי המעשה — לכן תקדים לאמר: ויפל יהוה אל האדם לידי רכות ועצלות, לידי תרדמה ושנה, הכח המפיל הכלי שנה על עפעפי נְכָר תסתיר פרשתנו תחת כנפי שכינת אל; הוא הפיל עליו תרדמה, לשכב נדהם יָעַף ונרדם אחרי מלא סאת תאותו, הוא הפיל עליו הַשְׁנָה תָשׁ פָּחוּ וחילו לא מצא, — התועלת אשר תראה פרשתנו להאדם בתרדמה ושינה הנזכרת היא: הבחירה הרצון והחפץ בזונו. לכן המליצו הם ז"ל: לסיכך לא בראה לו עד שתבעה בפה, כיון שתבעה מיד ויפל יי וכי ויקח וכי (מדיר סיו). הנקבות הרבות אשר סביב לו מכל צלעותיו צדדיו וצעדיו, אותן הנקבות תכנה פרשתנו במעמדם הפראי, בעוד לא הכירו את עצם התחברותם והתדבקותם בשם עֵזָר, (עוֹזְרִים) כנגדו, בשם צֶלַע צִלְעוֹת, שמות התוארים האלה אינם מורים כלל על ענין החבור והזדווגות על פי רצון ובחירה; ואחרי כן בכוא בלבו הבחירה אז ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה רצוני: שהאדם הגיע לבחירה שבחר ולקח נקבה אחת מאותן אשר הזדווגו אליו.

אולם אם אמרנו לתרגם את כל הפסוק בצורתו יראנו סן יתנונו למנבל את סיו, לכן נסתיר דבר, ורק נעיר את הקורא כי יעיין במ"ר פ' י"ז ובהמפרשים שם על הפסוק הזה.

כבר הזכרנו בפרק החמישי שפרשת הבריאה תקח רק זוג אחד לסדר תולדות האדם, ועתה הננו באנו למלאות: דעת תורתנו ניכ תוכל לנמות אחרי התולדה המפתחת לנו דלתותיה, ונבואה חרריה ונביט את מין האדם הפראי מתרבה בעולם־הקדמוני, ומתוך רבנות משפחות־הפראים התנשא בתקופה־ידועה אדם אחד אשר התחבר אל נקבה אחת, ומן האבות המתוקנים והמגודרים האלה נתרחב סדר היחש לבני אדם השלמים.

האדם הנבחר הזה הוא, כפי הבנתנו בפרשתנו, אשר בחר ולקח אחת ממרבית הנשים העומדות לצלעו או לעוזר כנגדו, ויִפְרָה לבת זווגו. ובזה תכיר הפרשה את יתרונו וצעד לפנים בהכרת וידיעת־עצמו, אמנם עוד תספור ותמנה עליות שלם שלימותו כי אם אמנם הכיר את בת־זווגו, אבל עתה חסרה לו הכרת תולדותיו, עוד לא הגיע להשתלמות השנת פרי בטנו, להבחין כי זה הניולד ממנו הוא, ממנו נכנה הבן או הבת, ונלודים כאלה יחשבו לו לביתו ולא לאחרים — לכן תמנה פרשתנו גם ההכרה והשנה בבנים, מאחת המעלות

המתקנות תספר. אחרי כי הנקבה האחת אשר לקחה מן האדם להיות לו לבת-יוזגו הרה וילדה בנים אז בא רגש חדש בלבו, וכפי מצער-רחשו, רחש בלשונו בפעם הזאת מלות ושמות על הנולדים לו לאמר עליהם עצם מעצמיו, ובשר מבשרו!

הוראת הפעל ויבן הוא על השנת הבנים, כמו אַבְנָה ממנה (ראשית מ"ו ב') ומהשרש בנה הזה ג"כ התוארים בן בת, ור"ל גַּאֵם דער עוויגע בעפֿרוכטמעטע דאָס ווייב. הַבְּלֵעַ הוא הַעֲזָר אשר בחר ולקח האדם; בשול-השנת האדם (דיא רייפֿהייט דער בענריפֿעטע) כמעמד ההשתלמות מסמנת בפרשה ויבא אל האדם, כמו גבי עליותו במדרגת הדבר והלשון נאמר בו: ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו לאמר כבר הגיע למדרגה זו אשר יכל לבוא לפני ההכרה והשגה,

ובזאת הפעם כאשר ראה את הבן או הבנים הנכנים ממנו ומצלעתו, הביע את מעיניו, הודיע את מעט-השגתו באופן היותר גשמי וחומי ואלה המלות אמר: עצם-מעצמי! ובשר-מבשרי! הוא האב הוא המוליד, ומבשרו יחזה את זרעו אחריו! — ולכן רואים אנחנו שכותב התורה מניד דבריו ליעקב ומשפסיו אשר הוא מצא בפני עצמו — במרוצת סדר-עלית האדם בסלם התיקון-בשני עיניים עקרים, למען כל נתן את הדברים כפי האדם-הקדמוני. כי הם רק טעמים מפורשים לסכות הקריאות במלות ושמות. האחד הוא שהזכרנו, כי אחר ויאמר האדם מעיר כותב התורה, זאת הפעם ואמירת האדם הוא: עצם מעצמי, ובשר מבשרי ואח"כ מעיר: מעתה נרחיק את התואר עֲזָר עֲלֵעַ מכת זוגו אחרי אשר נבחרה וְלָקַחָה מן האדם לנישואין והיא הכיר בה את האישות ובת זוגו הדומה לו בכל ישות האישות והדבקות, לכן מעתה תקרא הלקחה מן האדם לשם אישות בשם אשה, וזאת היא הערת כותב תורתנו לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת! יתר כאור לדברי אלה תמצא אתה הקורא גם כרבה פרשה י"ח נקרא: רב חסדא אמר (על ויבן) בנה בה מגורות, כדי שתהא מקבלת עוברים (וולדות) ולימד בינה (על ויבן) מדלא כתיב ויבנה מ"כ ואח"כ הביאה לו. משקשמה בכ"ד תכשימין אח"כ הביאה לו. והיך עבידא ודבק באשתו והיו לבשר אחד, למקום שישניהם עושים בשר אחד ע"ש.

ועתה בסוף הפרשה כאשר כלה לחשוב את עליות האדם, עד שהגיע לאדם אחד מתוקן, שיכול להתחיל ממנו למשוך את סדר היחש מאיש ואשה אחת, מגלה לנו כותב פרשתנו תקופה חדשה לתיקון האדם, ומאיר עינינו לראות את גבול עולם הפראים אשר מני היות האדם המתוקן המדובר בו, בעולם המעשה מני אז חדל עולם הפראים.

ועל התקופה המפרדת בין עולם הפראים לבין עולם התיקון מעיר כותב תורתנו: על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד! אמנם בכל אלה התיקונים המסודרים זה אחר זה עד שבא לכלל סדר יחס של זוג אשר הוא בלשון התורה: "שניהם" תפסים הפרשה בחסרון הגדול אשר

חסר עוד להאדם בעולמו הוא חסרון הנפש. מגרעת כרוחניותו, אשר זו המטרה הגדולה והמעלה האמתית אשר יעלה האדם בסלם שלימות הנפש (ואשר על מעלות האלה בסלם לא נדבר אנהנו כעת —) וחסרון-בנפש היותר מכוער הוא אי-ידידות, או לא ידע בשת, לכן תחתם אמריה כמו שהתמה בכל שמה פסוקיה בתיקון ובהסיון בדבר המפריד ומבדיל עוד בין מדרגה למדרגה, כן תשמיע הד קולה: אל תאמן שכבר בא האדם לידי תיקונו ראה את אי תיקונו: ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו!

סיף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע

Wahre Naturwissenschaft ist Philosophie
und wahre Philosophie ist Naturwissenschaft;
wahre Wissenschaft ist Naturphilosophie

(Häcke!.)

באנו עד כה בניאור פרשת הבריאה הוא עולם התיקון למין האדם מיום שיצא מעפר האדמה ובורא כל התולדה פלג בו אברים (אָרְגָּאנעס), רוח ונשמה נפח באפיו ולשון שם בפיהו ובבחירה בחר בו לקהת לוראשה לבנות בית ולהוליד בנים ברמותו כצלמו —

אמנם עוד דרוש לנו חקירה רבה בתיקון הנפש בעצם הרוחנית במעלות ובמדות הלב אשר לפי הבנתנו כלולה היא נפרשת, והנחש, אשר הקורא החרוץ ישכיל להכיר את השלבים הכולמים גם כן בסלם השלימות בפרשה ההיא — אבל נניח המלאכה הנכבדה הלזו למקום אחר, ומאמר מיוחד ידבר על הענין הנעלה הלזה, ועתה לפי מהלך מאמרנו ביצירת נופי בעלי חיים, נשים קץ וחתומה לדברינו, רק נדלב עד קצה האחרון של המטרה היותר נשגבה, הנשאה מעל כל היתרונות וכשרונות להאדם ואשר לפי השקפתנו בתורתנו הקדשה, הקדישה היא את המטרה הרוממה הלזו לדור אנוש כי יבוא, אשר יגיע אל קצה האחרון שבתכלית השלימות בחכמה אשר בטבע יסודה.

ובמסר נביע אמר לנלות מה שלפי דעתנו נסתרה ומכוסה היתה בתורתנו נעתיק הנה משפט החכמה בדורנו על הנושא הנכבד, אשר אליו אנו נושאים עינינו. והוא בפתרון החידה, חידת-המות. והדברים הנאמרים פה בשם חכמה הם דברי החכם בערנשטיין הנעימים לכל אֵין שומעת.

הכתוב המיעד תעודת האדם: כִּי עֵפֶר עָתָה וְאֵל-עֶפֶר תִּשׁוּב (ראשית ג' יט) הלך בין דורות רבים כמרוצת שלשת אלפים שנה בניאור הפשוט המקובל איש מפי איש, עד שבא בדורנו ונתפרש באופן אחר לפי תכונת חכמת-הטבע, בדרך חכמת-הטבע, חפצו הרבה חוקרים למצוא, כי המות מוכרח לבוא רק בסכות היסודות (שטאַפֿע) אשר המה יצרו את גוף האדם, מיעדות לשוב אל עולם התנועה והנסיעה כטבע. האדם במשך חייתו

שָׁאֵל או לָוֶה את גופו מאת יסודות-האדמה, והאדמה מחזרת על האדם לנכות את חובה, ולשום קץ ותכלית לחייו עליה —

אמנם אם נחקור לאמתתה, אז מובן כזה בשקר יסודו. אם האדם מוכרח היה למות רק בשביל שעפר מוכרח לשוב לעפר, בשביל שהיסוד (דער שטאָפֿף) לפי חוק קבוע אשר אין לעקור, חזר אל יסוד-הדומם (לעבלאָזען שטאָפֿף) בהכרח, אז לא פסק מעולם חוט החיים, יען החוב והלוואה אנהנו משלמים בכל רגע רוח-אפינו, ומשעה הראשונה להיותנו עד אחרית נשיאָתנו לא נסרב מלשלם חובותינו, יען כי אנהנו הפצים בחיים ומוכרחים הננו.

האדם איננו מחויב למות, למען להשיב היסודות אל חיק הטבע הבלתי חיים, כי בכל נשימותיו ובכל נְטָף הַיָּזַע, ישיב את היסודות ויחזירם; היסוד יתחלף תמיד בקרבו, ואין לֵאמֹר ידו להשיב פני הטבע אשר ישאל ממנו. המות מוסר על חוק אחר; הוא מונח בטבע החיים עצמו.

מרגע הראשון, כאשר יתדבקו בכמץ האם פרי לחיות מאז נולד בו המות אשר יקום הפעם. החיים והמות אינם מראות חזיונות סותרות ומתנגדות ביסוד רק פעולת שניהם מוכרחת היא בעד החיים.

הזרע הרך בחיק האם, אשר יתפרנס מדם-האם יקבל מזה את היסוד, למען להשלים את עצמו; אבל הזרע (דער קיים) ישוב ויחזיר מיד חלק מהיסוד אל דם האם. מיד בנשף החיים ימות חלק-דָם אשר כמעט היה חי וכרגע הוא שב למות. ימי מגוריו מעט המה, וכאשר יצר את היסוד להיות גוף ויקום-חיים, אז מלא תכליתו וישוב לאחור, למען כִּתֵּת יתפרד מהגוף. את אשר אנו מכנים "היות בחיים", ימשך רק זמן ועת לא-כבירה, אשר בין דבקי היצירה וההפסד יִשְׁעַר. את אשר אנו אוכלים ברגע הזה, יתהפך עם בלענו הוֹכֵנו לשנוי הרכבי. מן הקיבה ישלח (המאכל) את חלק-הנזלי אל-תוך הדם. בתוך הקרב (דָאָרם) יתחלף למיץ-אוכל והוא יתהפך לרם העובר והולך על הלב, משם ישוב אל הריאה, למען יהרוף את החלק המת, ולרות את החלק ביסוד-המצי, אשר הוא עוד נכון להחליף ולרוץ אורה, מן הקיבה ישוב הדם אשר הגיע כשורון-חיים אל הלב, למען יִרְרֵף מבלי חשך אל העורקים תוך הגוף כולו. חלק אחד יוצר עצבים, עצמות גידים ומיתרים ושאר דברים וחלק האחר עומד הכֵן עם הַיָּזַע, הנשימה ושאר הוצאות הגוף, מת מן הגוף להתפרד. גם עצם החלק אשר יחיה את יסוד-החיים לא ינוח שם, כי מהר יתקרב חלק דם, אשר ידחוק את החיים ממקומו, לרחפהו אל המות, ואת עצמו יעמיד במקומו כנוצר-חי —

לפי זה תעמוד מציאות תמידית ונויעה תמידית, יצירה ומיתה תמידית, נסיעה והליכה תמידית, חלוף היסודות באין הפסק, תמורה אשר תתחלף כל עוד חזיון החיים יתראה.

מהכחיות היותר נעלות כאלה המציאו חכמי הטבע בדורנו כי החיים בעצמם המה רק חלוף-היסודות (Stoffwechsel) ובחלוף הזה ימצאו את יסוד-החיים.

תולדות אדם

אבל אם הלמוד באופן שהזכרנו, מאוד חביב בדורנו, בכל זאת לא נוכל להשקע עליו, אם נשים מכתנו על תהלוכות החיים — אם החיים היו רק חלוף היסודות, אז היתה החוצאה והכנסה באחת נשתה; לא היה באפשר, את אשר אנחנו מכנים בשם הצמיחה (Wachsthum); גם לא היה לעולמים את אשר אנחנו הכרנו ביצירה-לאחור (Rückbildung) בכל הגוף; לא יוכל להיות גם המות לגוף; יען שלא נמצא יסוד מדוע חלוף-היסודות לפי טרת הטבע בפעם אחת יפסק, אשר אָנו רואים וחושבים לחיים, והפרידה ההרכבית תפריד אשר גם זאת לחלוף-יסודות נוכל לכנות. —

חלוף-היסודות איננו פתרון לחידת החיים, אך הוא ילמד אותנו את חידת-המות אשר ממנו נדבר בזה.

חלוף-היסודות (דער שמאָפֿעוועכסעל) איננו החיים כלו; אך מצאו כי הגוף עושה תמיד מסחר-בתמורה (Tauschgeschäfte), יכנים במזונותיו ובכשימותיו יסודות חדשים אל קרבו, ויוציא בכשימה, ביוע, בהוצאה יסודות אשר חדלו להיות בחיים, החוצה. אמנם מסחר-התמורה ישתנה לעתים ולזמנים בחיים לפי חוק הטבע. בימי הנעורים ההכנסה יותר מעל החוצאה, בימי העמידה תתראה כמעט הכנסה וההוצאה שוות, ובימי הירידה ירד מסחר-התמורה פלאים, לאט לאט יוציא מן הבית הוצה ואל ההשתנות-ביסודות (שמאָפֿעווער־אָנדערונג) יעבור הגוף בבהלה.

אם החיים היו רק חלוף-היסודות ולא יותר, אז כמותות הכנסה (ביים איבערשוס דער אייננאהמע) היה זרע החיים (דער קיים) הלוך וגדול בצמיחתו, ולא השתנה את עצמו לאשר יצר ממנו דבר אחר. ולפי חוק-טבעי, לא יגדל ולא יצמח זרע-החיים אך ממנו יצא ויקום יקום-חיים (לעבענדעס וועזען) אשר אין לו דמיון כלל עם הזרע הנקרא קיים. יקום-חיים זה הולך בצמיחתו בכל אבריו לפי חקים נאמנים, עד עת קצובה או דורך במפתן החיים ההשלמה-לאחור או יצירה-אחורנית (eine Rückbildung) לא למען לשוב לאחור להתחלף עד שגייע אל דמות זרע ראשון אך הוא ההשלמה ויצירה בעד בשול ההשתנות והוא אשר יבשל המות.

אם נרמז ונשוה חיי האדם לחיי הבהמה, אשר קיומה הוא רק בעד התולדות והצאצאים או בנקל יש להשיב על שאלת התכלית למין האדם, אז לא נשאל: איך יהיה מעמד האדם אחרי דורות אלפים ורכבות, כאשר לא נשאל, איך תתראה אז החיה מן השדה?

אחרי כי נזכרנו כי חיי האדם חיי-הרוח הם, הוא יאסוף בחפניו בינה השכל ודעת, וירחיב גבולות חכמתו בכל מרחבי הטבע, עד שגדולי המרום בחכמת הטבע מדורות קדומים, לוא קמו מקבריהם, אז כתלמידים נחשבו עתה בעיני החוקרים הענקים בדורותנו; ההמצאות וההתגלות בחכמת הטבע מיום ליום תרבינה, ותמלאנה את הארץ דעת, לכן בצדק נוכל להעמיד השאלות הגדולות בשערי הפלאות:

איפוא ואָנא יעבור עוד רוח החקירה כאנוש? האם דרך הרוח נוכל

לתאר? הנוכל להתבונן עתה על מטרת הנפש המשכלת? האם האדם מוכשר לעלות עוד במעלות ההשלמה? או יקומו עוד ברואים ויקום אשר ברנליהם, אשר יהיו נפלאים בכל עניני כשרונותיהם לטוב ההשכלה הרוממה ואשר יהיו מיועדים לעלות הגבה למעלה בסלם תיקון הרוחני מאשר דור אדם נצב כעת בתחתית הסלם, וכעת נכיר אותו למבחר היצור על הארץ מתחת? על שאלות גדולות כאלה לא תשיב עוד חכמת הטבע תשובות חזקות ונאמנות, והחכם המחבר (אויס דעם רייכע דער נאטורוויסענשאַפֿט 9 באנד) יאמין כי הנביא בן אמוץ חזה את המטרה היותר גבוה ונכבדה בעד האדם הבא אל קצה האחרון שבשלמות, בדוח המוסר (אין דער איינסטיגען פֿער: זימליכונג דער מענשהייט) וברוח חכמה אשר יפרסם בפרשה י"א ומכרין כי מלאה הארץ דעה את יי כמים לים מכסים.

ואנחנו באשר יצאנו מתחלה להשכיל בתורתנו מצד נקודת חכמת הטבע (פֿאָס נאטורוויסענשאַפֿטליכען שטאנדפונקטע) ומבלי לנסות אחרי דרך הדרשה-המעאָלאָגית המפורסמת — (אשר דרך הקורש יקרא לה בפני עצמה) הראנו לדעת מה רב טוב צפון בדרך הזה, לכן נציג נא גם את המטרה הנשגבה אשר תורתנו תיעד לפני האדם אשר רק בחכמת-הטבע יסודה, ואשר תורתנו מצאה פתרונים לשאלות אשר חכמת-הטבע בעצמה לא פתחה מוסריהן — וזוה נפלאות היא בעינינו כי טאת יהוה היתה זאת —

אם נזכחנו כי עצם האדם נודע בארץ שלושים אלף שנה ומן העת הלזו הלך וגדל בסלם התיקון עדי שהיה עתה מה שהוא, אז נקל להאמין לשמת דארווין כי אחת לאחת קמו ונתחדשו מינים שונים, ותולדות אשר קמו אחרי אבותיהם עלו ביתר כשרונות וכמעלות עדי שנתהפכו לכריאה חדשה — ובמובן כזה השגה המצומצמת אשר לנו מהבריאה יותר נעלה היא, וכמה נעימים לאזן מלין תבחן חתימת-ספרו "דיא ענטשטעהונג": עם איזם וואהרליך איינע גראָססארטיגע אנזיכט, דאסס דער שאַפֿער דען קיים אללעס לעבענס דאס אונס אומגיבט, נור וועניגען אָדער נור איינער איינציגען פֿאָרס איינגעהויכט האט, אונד דאסס וואָהרענד אונזער פלאנעט דען שמרענגסטען געזעצצען דער שווערקראפֿט פֿאָלגענד זיך אים קרייזע שווינגט, אויס זאָ איינפֿאכעס אנפֿאנגע זיך איינע ענדלאָזע רייע דער שאַנסטען אונד וואונדערפֿאָללסטען פֿאָרטען ענטוויקעלט האט אונד נאָך אימער ענטוויקעלט.

ואם השתלשלות התיקון רואים אנו לעמוד העולם, אז אין כל ספק נשאר כי עוד עומד האדם אחרי רבבות ואלפי אלפים שנים לעלות רק מעלה מעלה לגלות את ספר הטבע ולקרוא בו באותות מפורשות ופשוטות את אשר אנו קוראים פלא, נסתר וסוד; ומה הוא הקץ אשר יגלה? ומה הצפון היותר להאדם אשר יפענח? — התשובה תעמיד לנו תורתנו: הוא יגלה עוד את סוד החיים, הוא יפתור עוד את חדת המות — בדעתו יגיע אל הרוים האלה בספר התולדה — ובחכמתו יפענח צפונות בטבע, להכין לו בית

עולמים לנופו הנאזר באברים קימים, למצוא מהר מזור ותרופה לחסרונו ולמרבה הוצאתו בתורת היסודות, לשמור את גופו טהור המות לכל יפול במכח שנותיו בממרתו, האדם יקום לאויב וארב למות יגזול ממנו חרבו, כאשר פראנקלין גזל את החצים מיד הברק —

זאת תעודת האדם הבא ברוב חכמת-הטבע!

ההשלמה הקיצונה הלזו, תכיר תורתנו מראש בעד האדם לאי-הצלחתו כאשר תראה את ראשית תיקונו היא הידיעה, אשר בלשונה הוא עץ הדעת לחסרונו והיא תאמר לו כי מוטב להאדם אשר לא בא ולא ידע, לא אכל ולא הכיר כי מת הוא; לא הרגיש מעולם את רשתו אשר פרש לרגלו כל ימי חייו הוא המות. (אשר פרשנו לעיל בפרק החמישי) בן תביט על האדם הבא כבר אל התיקון הגדול ולכו הי' כאחד האלהים לדעת מה טוב לפניו לחיות חיי-שלמים מבלי לגע בו יד המות לרע, ורק חייו יהיו ארוכים ונמשכים — וזו המטרה היותר גבוה להאדם החי, — תביט התורה על האדם הזה גם בעין המלה להכניט במטרה גבוה זו — חסרון גדול, ולראונו בעדו למען כל יגיע אל שלימותו המתדמה. את סוד החיים בהגלותו תעמיד לנו תורתנו באכילת מעץ החיים כאשר תלביש את ההכרה והידיעה בעץ הדעת, וזו לעמדת זה, כאשר תכיר את ידיעת האדם בהתפתחו להכיר חייו בשם טוב, ואת המות בשם רע כמבואר בכתוב ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות — כן עתה תעמיד את האדם המעלה כי בא עד סתר סוד החיים והמות תאמר, לדעת טוב ורע —. ועתה יגלה לך הסוד הכמוס הזה בפסוק המבואר לפניך: האומר: ויאמר יהוה אלהים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם. אל המטרה הנשגבה הלזו לא הגיע האדם עוד, ולא יגיע עד עת קץ אשר רק לפני היוצר ובורא רוח נגלה, עוד האדם חוקר ודורש אחרי היסודות האדמה, ובהם עבודתו לראות ולמצוא מוצאו. עוד בו נאמר וישלחהו יהוה אלהים מגן עדן לעבוד את האדמה אשר לקח משם, עוד האדם רואה את המות חרבו-המתהפכת שלופה בידו, ולא יכול עוד לאמר למלאך: הרף ידיך! עוד האדם אחור וקדם מרדף בלי חשך מלהט החלאים גרש מאימת מות, והוא רק ישקוד על בן הנמעים הצמחים להוציא מהם תרופה לחייתו, הוא רק ישבור את הדרך המוליך ומביא אל עץ החיים, אמנם אל העץ-החיים העצמי אשר האוכל ממנו וחי לעולם עודנו לא בא —. עוד עלינו על דורותנו נאמר: ויגרוש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את החרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים.

ואתה קורא משכיל תהפוך בששת הפרקים הפך בהם והפך בהם כי כלם לתכנית אחד הוכנו וגם חוקרו, ואם תמצא חדשות מה שלא שערו מורף בהיותך אטון בבית מדרשיהם אל תקל מלאכתי בעבור זאת בעיניך כי הדברים הנאמרים בפרקים הללו יוכלו להיות נשמעים כאזני כל בני אדם בלי הבדל דת ואמונה, ואדרכה גם האינינו בן-בריתנו ילמוד בזה דעת תורתנו

הנותנות כבוד לכלל תולדת האדם, ולפי הבנתנו, היה אבי-הנביאים משה איש-האלקים, המורה הראשון אשר הורה מהסתכלות במבט את ההשתלשלות היצירה, בפרט בנוף בעלי חיים של האדם, וכל בן-דעת ודת יתן כבוד והדר למהוקקנו, אם יתבונן כי נוכל למצוא בתורתו, את אשר חוקרי-המבט בדורינו שמו אותותם אותות לגלות את הצפון בתולדה זה דורות אין מספר.

גם הבנתנו בענין הזה, גם השמה הדרווגית אינה נוגעת כמלא נימא בכבוד הדת הנודעת בשם רעליגיאן, אם לא תתמוך עוד כבוד האמונה. המכיר את מרחבי עולם המציאות, ומרחיק גבולות עוצם-היצירה מאשר גבלו הראשונים, המכיר הזה, יקח לו קנה-המדה היותר גדול בערך למדוד בו את השגתו לפי ערך הצמצום, אשר יצמצם בשכלו, מבורא מנהיג ומחדש בכל יום מעשה בראשית.

בין צעירי דורנו ראיתי, המחזיקים בשמת-דארוויניזמוס, ישימו תהלה באמונת הבורא, ויאמינו רק במאטעריע, ואינם יודעים כי שמת-דארוויניזמוס היא רק להרחיב גבול הידיעה ביצירה, והיא הנותנת השנה-גבוהה מבורא מרוסם על כל אין-סוף ואין-מושג.

ראה דברי דארווין שלוסבעמערקונג זייטע 559 : איך זעהע קיינען מריסמינגען גרונד, ווארום דיא אין דיעזעס באנדע איסגעשטללמען אנויכטען געבען אירגענד יעמאנדענס רעליגיאזע געפיהלע פערשטאססען זאללמען. עס דירפמע וואָהל בערוהיגען, דא עס צייגט, וויא פאראיבערגעהענד דער-ארטיגע איינדיקע זינד, וועגן וויר דאראן עררינגערן, דאסס דיא גאָסמע ענטדעקונג, וועלכע דער מענש יעמאלס געמאכט, נאָמליך דאס געזעטץ דער Affraction אָדער Cravitation פאָן לייביניץ אויך אנגעגריפען וואָרדען איסט . . . איין בעריהמטער שריפאָשטעללער אוינד גייסטליכער האט מיר געשריבען, ער האבע אלטעהליג אייגזעהען געלערנט, דאסס איינע עבענזאָ ערהאבענע פאָרשטעללונג פאָן דער גאָטטהייט זייא, צו גלויבען דאסס זיע נור אייניגע וועניגע דער זעלבסטענטוויקלונג אין אנדערע אונד גאָטהווערניגע פאָרמען פאָהיגע אורטיפען געשאפפען אלס דאסס זיא אימטער וויעדער נייע שאַפונגסאקטע גאָטיג געהאכט האבע אום דיא ליקען אומס צופיעלען, וועלכע דורך דיא ווירקונג איהרער אייגענען געזעטצע ענדשטאנדען זייען —

ועל הערות נחוצות כאלה דברנו גם אנחנו במרוצת מאטרנו, לו שָקל יִשְׁקלו פרקינו ופרקי מורינו במאזנים שאו יחד, אז תראה כי גם אנחנו ראינו מכות צעירי דורנו, ובכל עוז היינו מתחרים להוציאם ממכותם והכל לפי מצב החקירה והעיון בענינים כאלה, לכן ארשה לי לבקש ממך עם המורה הראשון והשני בזמנו, כי לא תזיק לי תחת שחפצתי להועיל לך.

את המכתב הזה אשר כתב אחד מגדולי החכמים בחכמת הטבע על
דבר ספר תולדות אדם מצאתי נכון להודיע בקהל הקוראים האוהבים
שערי ציון — המו"ל.

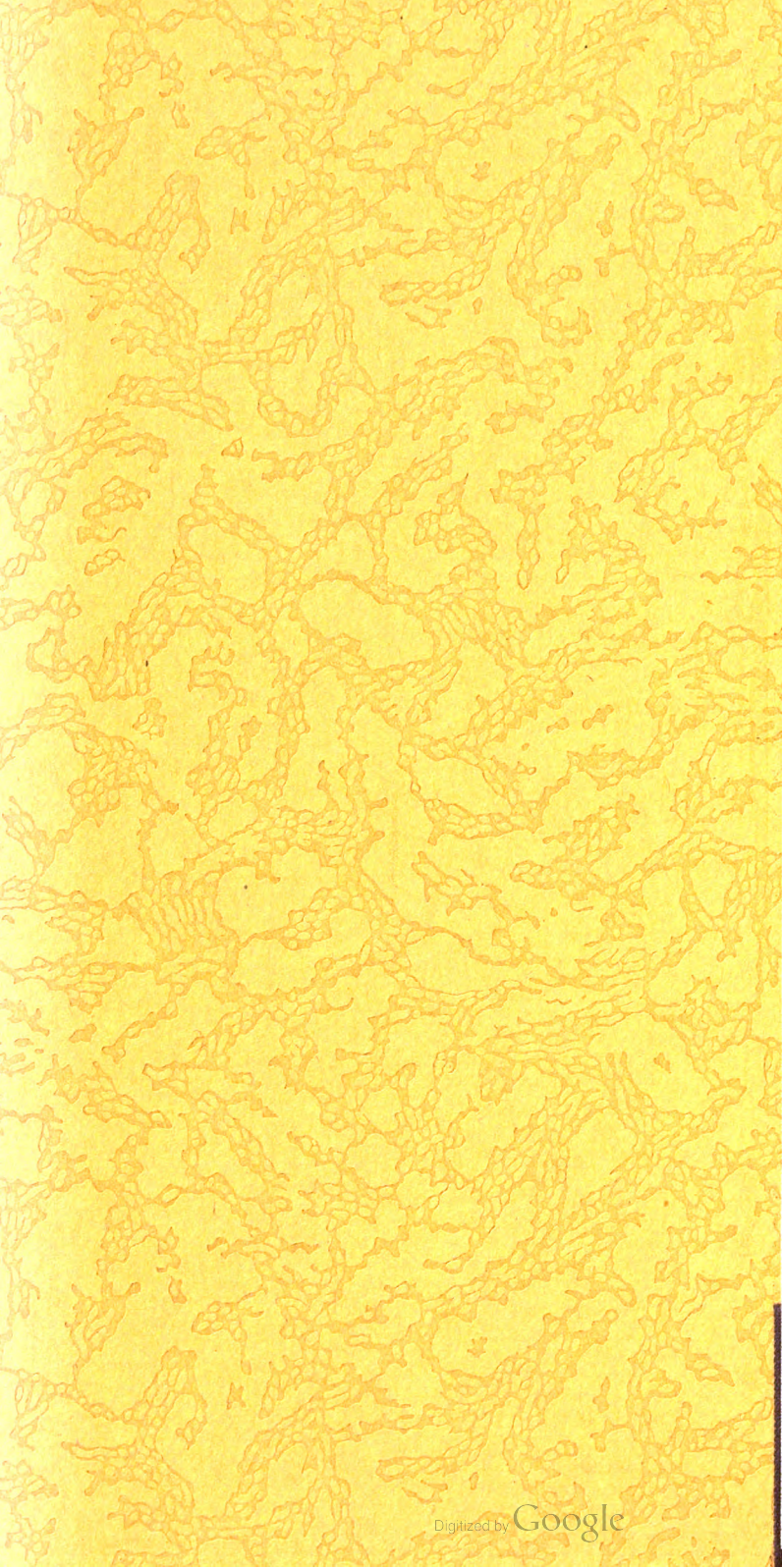
Mon ami Monsieur Levy Naphtali m'a présenté son travail assidu, ou il cherche d'exposer les indices dans l'ancien testament des idées philosophiques sur la création que Geoffroy St. Hilaire, Darwin et Haekel ont développée. Je trouve que le travail de Monsieur Naphtali Levy est digne d'une attention particulière de savants et philosophes modernes. C'est un attribut précieux aux études philosophiques et historiques. Je crois que tous les savants chrétiens et de la confession mosaïque trouveront un plaisir noble et sublime d'étudier le travail de Monsieur Naphtali Levy, le travail qui porte le titre : „Toldot Adam.“

Dr. de philosophie et des sciences physiques.

J. B. Rogojski,

Membre de l'academie „National Academy of Great Bretanya.“

STACK
ANNEX

5

111

298

A

0
0
0
8
1
1
3
8
0

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY